

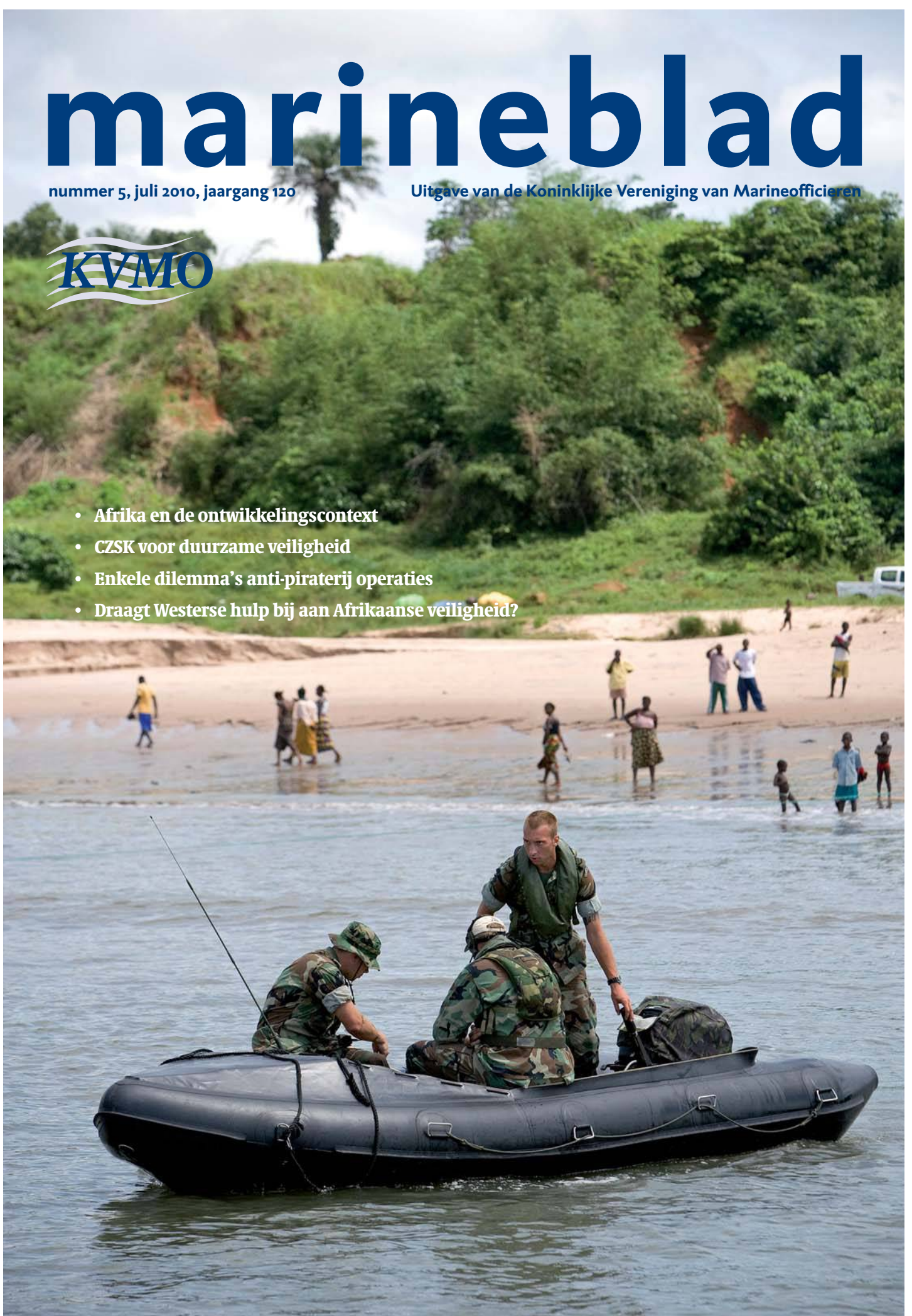
marineblad

nummer 5, juli 2010, jaargang 120

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

- Afrika en de ontwikkelingscontext
- CZSK voor duurzame veiligheid
- Enkele dilemma's anti-piraterij operaties
- Draagt Westerse hulp bij aan Afrikaanse veiligheid?

- 3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO
- 4 **VEILIGHEID VOOR AFRIKA**
Afrika en de ontwikkelingscontext
- 9 **OPINIE**
CZSK voor duurzame veiligheid
- 12 **VEILIGHEID VOOR AFRIKA**
Enkele dilemma's van antipiraterij operaties bij Somalië
- 16 **BOEKEN**
- 17 **COLUMN**
K. Colijn
- 18 **VEILIGHEID VOOR AFRIKA**
Draagt westerse hulp bij aan Afrikaanse veiligheid?
- 21 **CARTOON**
- 22 **HISTORIE**
Oog in oog met 'eenen Afrikaanschen Oorlog'
- 28 **DE MARINEFAMILIE**
Familie Turnhout
- 31 **TERUGBLIKKEN MET**
ir. A.J. Stoffelsma
- 33 **KVMO ZAKEN**

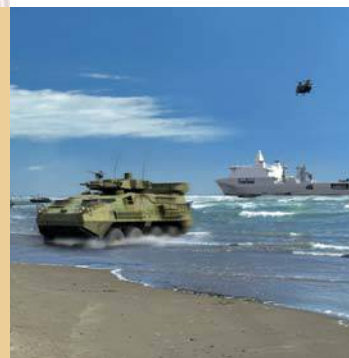

Afrika en de
ontwikkelingscontext

4

CZSK voor duurzame
veiligheid

9

Enkele dilemma's van
antipiraterij operaties
bij Somalië

12

Draagt westerse hulp bij
aan Afrikaanse veiligheid?

18

Nederlandse militaire
waarnemers in de
Boerenoorlog (1899-1902)

22

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
en verschijnt 8 keer per jaar

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLITZA R.C. Hunnengo
KLITZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Eindredactie
KLITZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Artikelencommissie
LTZT1 F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC dr. ir. W.L.
van Norden, KTZE ir. V.C. Rademakers,
LTZE 2OC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M.
Smit, LNTKOLMARNIS drs. A.J.E. Wagemaker
MA, KLITZA mr. H. Broekhuizen.

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman,
LNTKOLMARNIS H.J. Bosch Bc,
prof.dr. J. Colijn, KLITZT H. Boomstra (cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Thieme MediaCenter Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad
gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50
(buitenland) per jaar

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na
schriftelijke toestemming van de redactie en
onder uitdrukkelijke vermelding van de bron.
Artikelen in het Marineblad vertolken niet
noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van
de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
of van de redactie. De inhoud van artikelen
blijft geheel voor verantwoording van de
auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen
is in te zien op www.kvmo.nl/marineblad.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Foto Cover:
Operaties op de Afrikaanse kust (AVDD)

De maat is vol

Frankrijk had al een 'Quatorze Juillet'; Nederland heeft nu ook een '14 juli'.

Deze dag in 2010 zal als een historische moment in de politieke en militaire geschiedenisboeken worden opgenomen. Het is de dag dat de verenigingen van Nederlandse officieren zich openlijk en gezamenlijk hebben uitgesproken over de toekomst van de Nederlandse krijgsmacht.

De besturen van de verenigingen zijn elk over hun eigen schaduw heen gestapt. In een openlijk appel aan de Nederlandse politiek is betoogd dat de maat aan bezuinigingen vol is. Om een relevante krijgsmacht in stand te houden zijn korte termijnbezuinigingen funest, ook (juist?) in een tijd dat het economisch niet goed gaat met de economie. Defensie is immers de garantie voor veiligheid en welvaart in Nederland!

De schroom om als deloyaal te worden weggezet, is door de officieren afgeworpen. Het getuigt juist van een grote loyaliteit aan Nederland, de krijgsmacht en de mensen in die krijgsmacht, door kritisch mee te denken. Door aan te geven waar nu al pijnpunten zitten. Door niet meer kritiekloos elke nieuwe bezuinigingsronde met een *'thank you, please give me more'* te accepteren. Door aan te geven waar politieke partijen de plank dreigen mis te slaan. Het volledige stuk is geplaatst in het ProDef-bulletin en op onze website. Ik kijk met veel plezier op deze professionele samenwerking met mijn collega-voorzitters terug.

De KVMO is naast een belangenvereniging juist en vooral ook een beroepsvereniging, die bijdraagt aan professionele discussies. De Afrika-lezingen van Linda Polman, CDR Pieter Bindt en Jan Pronk tijdens de zeer geslaagde Algemene Vergadering van 3 juni jl zijn in dit nummer opgenomen. Hiermee draagt de vereniging bij aan de *'education permanente'* van alle KVMO-leden die vanwege operationele verplichtingen afwezig waren op 3 juni.

Verder nog een prikkelend opiniestuk 'CZSK voor duurzame veiligheid' dat hopelijk een professionele discussie losmaakt.

Om te beoordelen of wij honderd jaar in Afrika iets geleerd hebben is het (ingekorte) artikel over de Nederlandse waarnemers tijdens de Boerenoorlog van 1899 tot 1902 door Drs. H. de Jong als historisch artikel opgenomen. Het complete artikel (met alle noten) is opgenomen op onze website.

Ik wens u een goed verlof en veel leesplezier.

KVMO zoekt adelborstenbaadjes voor promotie 2010

Door de financiële problemen bij Defensie worden dit jaar geen adelborstenbaadjes aangeschaft. Hierdoor wordt de eeuwenoude traditie onderuit gehaald, dat de jongstejaars na de Korpsintroductie en de groepsconfrontatie worden herenigd met hun ouders, vrienden en bekenden als volwaardige adelborsten in het daarbij passende tenue: adelborstenbaadjie met staande rode kraag en ponjaard. Vormen tradities en een gemeenschappelijke geschiedenis niet de basis van ons hedendaags functioneren? Heeft u als oud-adelborst nog een (deel van) uw adelborstenbaadjie in de kast hangen, biedt u dit dan (op bruikleenbasis kan ook) aan bij de Eerste Officier van het Koninklijk Instituut van de Marine – telefoonnummer: 0223-657269, adres bekend. Hij zal dan zorgen dat bij voldoende animo de adelborsten er bij hun installatie op 24 september weer bijstaan zoals het behoort: in baadjie met rode kraag. **Met deze actie tonen we dat we als marineofficieren trots zijn op onze afkomst en de jongstejaars graag willen opnemen in onze maritieme tradities en geschiedenis.**

Nederlandse mariniers in Tsjaad.

Afrika en de ontwikkelingscontext

(samenvatting van de lezing gehouden op de Algemene Vergadering op 3 juni 2010)

Alle foto's: collectie Hunnegro

U kent mij als politicus; mijn academische professie is economische ontwikkeling. Ik wil ingaan op de ontwikkelingscontext en van daaruit iets zeggen over vredesoperaties.

Ontwikkeling is conflict

Ontwikkeling is geen lang verhaal, maar het is niet alleen maar een economisch proces, ook een sociaal/cultureel en politiek proces. Het heeft te maken met veranderingen in de uitgangsstructuren in de samenleving, dus is het ook natievorming en staatsvorming. Het heeft ook te maken met hulpbronnen (water, grond en grondstoffen). Het is een holistisch proces en altijd en overal. Wij zitten ook in een ontwikkelingsproces maar in een andere fase. Wij hebben al een heel lange periode meegemaakt en we hebben lessen geleerd. In mijn terminologie: ontwikkeling is gelijk aan conflict.

In het begin van de jaren '90, na de Koude Oorlog, toen we geconfronteerd werden met nogal wat conflictmatige situaties werd vanuit de ontwikkelingsprofessie gezegd: 'we moeten eigenlijk eerst veiligheid of stabiliteit hebben gegarandeerd en er moet behoorlijk bestuur zijn' voor je kan praten over ontwikkeling en vervolgens over steun aan ontwikkeling. Dit bleek een kortzichtige analyse. Het gaat niet over ontwikkeling en conflict, het gaat over een analyse gebaseerd op de gedachte 'ontwikkeling is gelijk aan conflict'. Er is geen ontwikkelingsproces dat niet conflictmatig van karakter is. Er is een verschil dat soms ook cultureel is bepaald of tussen autochtonen/allochtonen, religies of delen van naties. De Fur in Darfur vinden de Zaghawa (zij waren medestrijders tegen het

regime) allochtonen, want zij wonen daar pas tweehonderd jaar en wij, Fur, wonen daar al veel langer. Dat leidt dus tot een conflict binnen Darfur. Dit conflict is in belangrijke mate bijvoorbeeld weer gebaseerd op verschil in economische activiteit, want de Fur zijn méér boer en de Zaghawa zijn méér nomadisch. Daarom hebben de Fur meer belang bij gevestigde patronen en de Zaghawa meer belang bij de mogelijkheid om te trekken al naar gelang het weer en de seizoensinvloeden. Ik schets hier dus een probleem met een cultureel (stam), een economische en ecologische vraagstuk (kwaliteit van de grond en de hoeveelheid water). We weten dat Darfur bovendien een politiek vraagstuk is want er is strijd tegen een regime, dat gezien wordt als een regime dat zich niets aantrekt van de mensen in Darfur. Het gaat hierbij dus ook nog om de strijd om de macht in Soedan in zijn totaliteit. Ik kan doorgaan met allerlei voorbeelden om aan te geven dat ontwikkeling altijd conflictmatig is. Ontwikkeling, het creëren van perspectieven op verandering, kan leiden tot meer conflicten want er zijn altijd groepen in iedere samenleving die belang hebben bij de *status quo* en anderen groepen die belang hebben bij de wijziging daarvan en dat is een potentieel conflict. Het gaat om de vraag in hoeverre dat type conflicten al dan niet gewelddadig is. Ik hoop dat ik die boodschap

Responsibility to protect.

kan overbrengen, conflict is normaal en ontwikkeling is van overal en van alle tijden. Conflicten zijn niet te voorkomen; conflicten zijn niet op te lossen, ze zullen er altijd zijn. Wat men wel kan doen is proberen conflicten te beheersen en daarmee bedoel ik proberen escalatie te voorkomen. Conflicten kunnen op drie manieren escaleren:

- over de grens (voorbeeld Soedan);
- in geweld (voorbeeld Kenia) en
- van een politiek probleem naar een economisch / sociaal/ecologisch of cultureel conflict en andersom, dus naar alle dimensies van het proces.

Katalyse en escalatie

Er zijn nogal wat verkiezingsstrijden in Afrika die geleid hebben tot bijna onbeheersbare conflicten. Want vanwege het democratische proces moesten eind jaren '80 er

partijen komen en partijen in Europa gingen dochter/zuster partijen maken in Afrika. Dat betekende dat er nieuwe belangen gingen ontstaan bij de strijd om de macht. Hier wordt in Afrika soms anders tegen aan gekeken. In Uganda waren er geen partijen, men kwam bijeen gewoon onder de boom zoals ze gewend waren. Dat was de traditie. In Tanzania vormden ze partijen maar geen religieuze partijen. In Tanzania vond men dat het oprichten van een religieuze partij het institutionaliseren is van een religieus conflict. Ik kom met dit soort voorbeelden om aan te geven dat het ontwikkelingsproces uitermate complex is. Het is conflictmatig en het hangt met alles samen. Het aanpakken van verandering van processen, die wij vanzelfsprekend achten, is niet zo vanzelfsprekend en kan ergens anders een bestaande

de export van democratie, ontwikkeling of vrede is onmogelijk!

tegenstelling versterken. Je moet het doen met kennis van binnen uit en niet met instrumenten van buiten af. Ook moet je begrijpen dat ieder conflict in iedere samenleving uiteindelijk alleen maar dichterbij een oplossing kan worden gebracht van binnen uit. Je kunt niet van buitenaf een land vrede of democratie brengen of ontwikkelen. De export van democratie, ontwikkeling of vrede is onmogelijk! Wat je kunt doen, in mijn terminologie, is een binnenlands proces een beetje ondersteunen. Alle interventies zijn niet meer dan katalysatoren.

Wat men wel kon doen is trachten escalatie te voorkomen. Dit kan je op een duurzame wijze alleen maar doen door de oorzaak aan te vatten. Geweld en piraterij zijn problemen, maar zijn op zich symptomen van een groter probleem. Wanneer je je alleen bezig houdt met bestrijden van symptomen houdt je het conflict te lang in stand en kan je het conflict voeden. Zo begon in het begin van de jaren tachtig *Operation Lifeline Soedan*. Dit was de grootste en langdurigste voedselhulpoperatie ooit. Door geldgebrek konden andere processen niet plaatsvinden. Bovendien werden beide partijen in het conflict zo gevoed. Het bleek geweldig moeilijk deze humanitaire hulp te beëindigen. Tien jaar later is de sfeer in de VN gewijzigd, nu is een nieuwe vredesoperatie de panacee. Zodra er in de Veiligheidsraad gesproken wordt over een conflict is de vraag: 'Wel of geen nieuwe vredesoperatie?' Naar mijn mening zijn er te veel vredesoperaties in de wereld. De VN kan het niet meer aan, de landen hebben niet voldoende mensen en middelen meer en dat vormt een heel groot probleem. Bovendien zijn alle vredesoperaties altijd te klein, te weinig en te laat. Dit ondanks de successen die u boekt. De bestrijding van de piraterij is voor Somalië de symptoombestrijding. We hebben de humanitaire hulp veranderd door nu nog slechts te spreken over vredesoperaties. Maar wat werkelijk nodig is, is het aanpakken van de oorzaak van een conflict en niet alleen je bezighouden met één van de instrumenten humanitaire hulp of vredesoperaties.

Is de vredesoperatie de panacee?

Er moeten structuren ontstaan van samenlevingen en naties, waarbinnen het mogelijk is om oorzaken aan te vatten en waarbinnen het mogelijk is om conflicten enigszins te beheersen. Dat hebben wij in West-Europa; pas na 1945 is het ons gelukt iets stabiels tot stand te brengen. In Afrika hoeft het geen eeuwen te duren. In Afrika doen ze hun best en ze hebben al uitstekend hun best gedaan. Na een dekolonisatieproces van enkele tientallen jaren zijn de laatste Afrikaanse landen onafhankelijk geworden (Angola en Mozambique in 1975) en hebben ze allemaal de internationale grenzen erkend. Dat was heel verstandig. Deze nationale grenzen liepen echter dwars door gemeenschappen en gebieden van stammen, eigenlijk naties. Zulke naties kenden een eigen leefgebied dat beschermd werd tegen aanvallen van anderen. Dit wordt helder geïllustreerd door de problematiek in Darfur: de Fur menen dat de Zaghawa van buitenaf komen, maar aan de andere kant wonen zij er al tweehonderd jaar in Darfur, maar ze wonen ook in Libië, ook in Tsjaad en beschouwen zich gewoon als Zaghawa, als Afrikaan. Een staatsidentiteit speelt in het denken van talloze mensen geen rol. Het kost dus generaties om dat soort structuren tot stand te brengen. Wij kunnen dat alleen maar ondersteunen/katalyseren. Je mag het woord

interventie gebruiken, maar dat doe ik liever niet. Steunen op één of andere manier. Politiek steunen, soms een interventie, soms ontwikkelingssamenwerking en ontwikkelingshulp maar het blijft een uitermate lang proces. Dit verhaal geldt voor alles. Ik heb nu voorbeelden uit Afrika genoemd maar ik zou evenzeer met voorbeelden uit Zuidelijk Azië kunnen komen.

Afrika specifiek

Het is een heel jong continent. Bijna niemand was altijd onafhankelijk (Ethiopië). Het continent in zijn totaliteit was een wingewest, een kolonie. Daarna je ontwikkelen

**alle vredesoperaties zijn altijd te klein,
te weinig en te laat**

tot iets dat zelfstandig is in economisch, juridisch, cultureel en politiek opzicht kost veel tijd. Er zijn talloze negatieve punten te melden. Maar er is ook heel veel weerbaarheid in Afrika. Ik gaf een ander voorbeeld: men heeft ook lessen getrokken uit het verleden door geen oorlog te voeren ten opzichte van elkaar, hoewel binnenlandse conflicten ook consequenties over de grens kunnen hebben. Het conflict in Darfur heeft ook consequenties: de

mogelijkheid dat er oorlog ontstaat tussen Soedan en Tsjaad. De problemen binnen Tsjaad hebben soortgelijke consequenties andersom. Afrika is geen homogeen gebied: alles verschilt, grote en kleine landen, *landlocked* landen en kuststaten, landen met een groot koloniaal verleden en landen die wat autonomer zijn. Elk land zal op zijn eigen kenmerken moeten worden beoordeeld en niet in algemene termen, systemen en structuren. Er zijn ook positieve factoren. De economische groei in Afrika is groter dan we een jaar of twintig geleden dachten. In macro-economische zin gaat het in de meeste Afrikaanse landen niet eens zo slecht. In een aantal landen is een economische en sociale middenstand ontstaan, gebaseerd op onderwijs, banen, ondernemerschap en eigen ondernemingen die een zekere massa gaan vormen. Er is een middenklasse in Soedan die het uitstekend doet. Er zijn uitstekende universiteiten en hospitalen in Khartoem. Maar in de regio rond Khartoem (twee miljoen mensen afkomstig uit andere streken) is dat niet zo. De middenklasse gaat verder en Khartoem moet opgestuwd worden in de vaart der volkeren. Dus komen 's ochtends vroeg militaire trucks en wordt de onderklasse weggeduwd van hun grond en de tenten gaan tegen de vlakke. De mensen worden dan een paar kilometer verder weer gedumpt en daar is helemaal niets, geen schooltjes en geen water.

De economische ontwikkeling leidt tot meer ongelijkheid. De staat/samenleving is onvoldoende goed georganiseerd om dat allemaal behoorlijk in de hand te houden. Vergeet daarbij niet dat de besluitvorming in die staat gericht is op de middenklasse, waardoor het politie-

wereldeconomische schaarste verhoudingen juist ten gevolge van de snelle opgang van de middenklasse in landen als India, China en Brazilië, naast de behoefte die wij hebben in het Westen. Afrika heeft een zekere kracht gekregen in de wereldverhoudingen en dat is op zichzelf een positieve factor. Maar als ik vooruit kijk dan zie ik dat de ongelijkheid toeneemt, de klimaatverslechtering toeneemt, dat er steeds meer *push-factoren* komen gericht op migratie en dat zal weer tot steeds grotere wrijvingen bij ons vandaan leiden. Je kunt er niet omheen dat de conflictpotentie in Afrika toeneemt. Het aantal oorlogen neemt niet toe, maar het aantal grote escalaties van conflicten neemt wel degelijk toe. Het zijn gewelddadige conflicten die heel lang duren en waarbij het moeilijk is om te kijken wie er wint. Vaak zijn ook de slachtoffers en de strijders niet herkenbaar. Dit soort situaties zullen zich nog heel lang in Afrika blijven voordoen.

Wat is de rol van *peacekeeping* daarin?

Ik gaf al aan *peacekeeping*: ja, stabiliteit: maar alleen als onderdeel van een groter geheel. Je kunt niet een complex probleem met één of twee instrumenten benaderen, je zult een totaal aanpak nodig hebben. Voor vredesoperaties betekent dat: heel goed weten wat je doet. Dus de

we zijn niet geloofwaardig in vredesoperaties wanneer we met twee maten meten

samenleving kennen. Veel te veel interventies en vredesoperaties vinden plaats op basis van arrogantie. Deze fouten zijn gemaakt in Afghanistan, Irak, Kongo en Soedan en elders. Vele samenlevingen hebben een lange geschiedenis. De geschiedenis van Soedan gaat terug tot vóór Egypte. Dat heeft natuurlijk consequenties ook in de houding van mensen.

Toen ik naar Soedan werd gestuurd kreeg ik gegevens mee van de VN. Het viel me buitengewoon tegen hoe de VN zich hadden voorbereid op de operatie in Soedan. Ik ben ooit uitgenodigd door de Nederlandse Landmacht om mee te doen in een soort van speloperatie op papier voor een operatie in Darfur. Ik kreeg toen een briefing die uitstekend was met heel veel kennis van zaken. Dus het kan wel!

De gedachte van de drie D's. Het is niet zo dat de D van *diplomacy* uitsteekt boven de D's van *development* en van *defence*. Waar *defence* en *development* maar moeten accepteren wat er wordt gezegd vanuit diplomatie en politici. Dit soort belangrijke politieke situaties is te belangrijk om aan de politici over te laten en ik zeg dat als politicus. Want er is een hoop onkunde en er zijn een hoop politieke belangen die heel weinig te maken hebben met de situatie ter plekke.

De verschillende ervaringen moeten worden teruggekoppeld naar de besluitvorming en dat moet op niveau van gelijkheid gebeuren. Niet alleen zijn ze alle drie even belangrijk, ze zullen ook voor de totale situatie moeten gelden. Het heeft weinig zin om bijvoorbeeld een 3D

Een ecologisch- en transportprobleem.

ke verschil ook weer wordt vergroot. Het is niet meer zoals een bekend econoom een jaar of twintig dertig geleden zei: 'Stel dat Afrika nu weg zou zinken in de oceaan, zou de wereldeconomie ook maar op één of andere manier rimpels van ondervinden? Neen!' Dat is niet meer zo. Niet dat Afrika momenteel belangrijk is als markt voor, maar het heeft heel veel te bieden op het gebied van bijvoorbeeld grondstoffen, wanneer het gaat om de

Komt hier reconstructie?

benadering in Uruzgan toe te passen terwijl de NAVO in totaliteit geen 3D benadering toepast in Afghanistan.

De D van *diplomacy*/onderhandelen; dat betekent gericht zijn op het tot stand brengen van vrede, maar dan ook op een zodanige manier dat iedereen er bij betrokken is. Heel veel vraagstukken blijven zo groot omdat we bepaalde partijen uitsluiten. Het is moeilijk in Somalië maar je zult niet zonder Al-Shabaab kunnen. Het was moeilijk in Darfur want je kon niet zonder de Fur. Het is moeilijk in Afghanistan maar je kunt niet zonder de Taliban. Het is moeilijk in Israël/Palestina maar je kunt niet zonder Hamaz. Want anders gaat het altijd door. Zodra je van buitenaf beslist dat de ene partij wel en de andere partij niet meedoet wordt de andere partij sterker omdat zij niet mee mogen doen. Dit is een belangrijk element. *Development* betekent bijvoorbeeld ook zodra er iets tot stand is gebracht van een gedeeltelijke vrede of wapenstilstand direct met reconstructie komen. Dat we dat niet gedaan hebben in bijvoorbeeld Zuid Soedan is echt een groot probleem. We beloven een heleboel geld en men had het nodig want het land was kapot na veertig/vijftig jaar conflict. Het geld is niet gekomen, want wij hadden onze eigen procedures en er kwam geen dollar in Zuid Soedan. We hebben heel veel reconstructie activiteiten niet uitgevoerd omdat we Westerse opvattingen hebben over risico's en over verantwoording afleggen aan de pers en aan ons parlement. We willen geen risico's meer nemen. Maar de risico's voor hen zijn daardoor heel wat groter.

Er zijn heel wat vredesoperaties die niets te maken hebben waar het uiteindelijk om zou moeten gaan en dat is *Responsibility to Protect* (R to P). Als je dat niet doet raak je je draagvlak kwijt. Want men zal zeggen: 'Men is er niet voor ons, men is er voor andere doeleinden'. Dat betekent weer een robuuste benadering om dit mogelijk te maken. Als dat niet gebeurt zijn de andere doelstellingen niet haalbaar.

Een van de allergrootste problemen bij vredesoperaties en andere interventies is dat je de situatie kan verslechteren. Het minimum vereiste is: *do no harm*. Er zijn vredesoperaties die *harm* hebben gebracht, bijvoorbeeld door arrogant gedrag waardoor je als vreemde wordt gezien, of seksueel misbruik. Hierna word je niet meer gezien als een operatie die *hearts and minds* zou kunnen winnen. We doen datzelfde ook op het terrein van ontwikkelingssamenwerking door van buiten af te komen met onze buitenlandse procedures, buitenlandse injecties en buitenlandse ondernemingen, waarbij je voor binnenlandse ondernemingen minder mogelijkheden creëert.

De allerlaatste les die ik uit mijn ervaring op dit gebied zou willen trekken is geloofwaardigheid. We zijn niet geloofwaardig in vredesoperaties of in ontwikkelings- of humanitaire operaties wanneer we met twee maten meten. Twee maten over liberalisering van markten bijvoorbeeld, twee maten over mensenrechten of twee maten ten aanzien van Israël/Palestina. In Soedan zei men ook: 'Ach, vredesoperaties van de VN, dat is een ding van het verleden, dat is alleen maar het Westen, dat is alleen maar de Amerikanen'. "U wilt niets anders dan de rode loper uitleggen voor de rekolonisatie". Dat was natuurlijk niet waar, maar het is wel een béetje waar want we gingen door vanuit het Westen in Soedan met boos te zijn op Omar Al-Bashir, toen hij genocide pleegde in Darfur en tegelijkertijd werden de banden tussen de CIA en Soedanese veiligheidsdienst aangehaald. Het feit dat wij zo ongeloofwaardig bezig zijn en men dat weet met alle moderne communicatiemiddelen in al dit type landen maakt ons bijna vleugellam in al dit soort interventies van buiten af. Is dat een reden om te stoppen? Nee. Het is een reden om onze operaties aanzienlijk te verbeteren, maar heel wat meer te verbeteren dan we op korte termijn denken en dan wat op korte termijn bezig is in het debat in bijvoorbeeld in de Nederlandse Tweede Kamer.

Merci.

CZSK voor duurzame veiligheid

In het Marineblad van juni 2010 stonden twee strategische Defensie visies van CDA en VVD. Het *Marineblad* is het platform waar marineofficiëren discussiëren over onderwerpen die het maritieme beroep raken. Hierbij een reactie op een wat meer operationeel niveau en gefocust op het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK). Het artikel is een dringende uitnodiging om te discussiëren over de toekomst van Defensie, een zaak waar professionals regelmatig hun gedachten over laten gaan. Reacties worden dan ook ingewacht, per e-mail of per post.

Artist impression inzet Joint Support Ship. (Bron DMO).

Risicobestrijding en Verzekeringsspolis

De Nederlandse burgers voelen zich bij tijd en wijle onveilig in eigen land. Twee prominente auteurs Martin van Creveld¹ en David Kilcullen² stellen dat er tegenwoordig eigenlijk overal conflicten plaatsvinden. Moderne conflicten zijn onvoorspelbaar, niet gestructureerd, smerig, diffuus en laag bij en op de grond. Oud minister Jan Pronk memoreerde het tijdens het openbare gedeelte van onze jaarvergadering afgelopen maand 'conflicten zijn onvermijdelijk. Het gaat erom conflicten en de gevolgen daarvan, te beheersen, desnoods met militaire middelen'.

Wat opvalt, is dat de morele component een prominente plek krijgt.

Van Creveld stelt verder dat er steeds minder militairen op het slagveld zijn en dat slachtoffers steeds minder geaccepteerd worden. Kilcullen betoogt dat opportunistische oproerkrakers en tijdelijke terroristen de maatschappij destabiliseren. Hij beschrijft hoe gelegenheids-guerrilla ontstaat en welke mogelijke manieren er zijn om dit in te dammen. De gelegenheidsguerrilla zorgt

voor angst en een onveilig gevoel bij de burgers. Voorkom dat je als militair jezelf terugtrekt in je eigen 'fort' is zijn waarschuwing. Blijf dingen doen. Het is belangrijk dat je de tegenstander stukje bij beetje 'uit elkaar pluist'. Commandanten moeten flexibel blijven, creatief zijn en innoveren.

De bevolking van Nederland wil een bepaalde mate van veiligheid en de krijgsmacht kan deze bieden. De verzekeringspolis voor veiligheid heet onder meer Defensie.

De Nederlandse nationale veiligheid

Nederland is klein en verschuilt zich vaak achter 'de dijken'. De rest van de wereld lijkt zo groot maar af en toe moet je jezelf laten zien (niet alleen op het wereldvoetbalpodium).

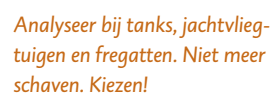
Nederland moet het hebben van haar ligging aan de Noordzee en haar rivieren. Die ligging is fantastisch en de overheid en het bedrijfsleven zijn daarvan doordrongen. Nederland is daarnaast een land dat de ontwikkeling van de internationale rechtsorde wil bevorderen. ➔

1. gevaar bij de aantasting van het Nederlands grondgebied;
2. het ongestoord handelsverkeer;
3. de algemene leefomgeving;
4. de volksgezondheid;
5. respect voor kernwaarden en vrije meningsvorming.

Voor de verdediging van het merendeel van deze belangen vormt Defensie een onmisbare schakel.

Volgens de 'Militaire Strategische Visie 2010' (uitgave ministerie van Defensie) blijft de krijgsmacht een zeer geschikt en goed toegerust middel om de eigen grenzen te verdedigen. Tegenwoordig doen we dat met zijn allen in de NAVO. De Commandant der Strijdkrachten acht het zelfs noodzakelijk om over een wereldwijd inzetbare strijdmacht te beschikken⁴. Naast verdediging van het eigen grondgebied is de krijgsmacht ook in staat om bescherming en grootschalige hulp te bieden bij (nationale) rampen en crises. Ook kan Defensie (als geen ander) het initiatief nemen om problemen in de veiligheidssector gezamenlijk aan te pakken en te bestrijden.

De nuchtere Hollandse huisvrouw weet niet beter: je moet 'de tering naar de nering' zetten. Dat geldt zeker ook voor Defensie. Hierbij is het van betekenis dat de

vitale Nederlandse belangen voor de samenleving worden meegewogen. Het gaat om het garanderen van de veiligheid voor een ieder die in Nederland woont. Een schreeuw op de Dam tijdens een stiltemoment levert al een gevoel van onveiligheid op en resulteert in paniek. De vrije handel over zee kan onvoldoende worden gegarandeerd. Onze consumptie artikelen en nieuwe auto's worden gekaapt op zeeroutes. Negentig procent van de goederen, waaronder de meeste energiegrondstoffen worden over de zee vervoerd. Robert Kaplan spreekt in 2009 tijdens een lezing in het kader van de verkenningen over de nieuwe wereldorde waar nadrukkelijk de Indische Oceaan als centraal gebied wordt gezien.⁵

De krijgsmacht is de verzekeringspolis van de Nederlandse staat. Zware bezuinigingen betekenen eigenlijk: onderverzekerd zijn. Doet u dat ook met uw brandverzekering als uw huis al vijftien jaar niet in de brand heeft gestaan? De kaasschaaf, als middel om te bezuinigen, voldoet niet meer. We schaven inmiddels in het plastic randje van de kaas. In het overzicht ziet u de verschillende bezuinigingen van de afgelopen jaren. Fundamentele keuzes maken is nu het adagium. De beslissers hebben een zware taak te volbrengen. In deze beschouwing kijk ik naar één van de operationele commando's, het CZSK.

Wat te doen met het Commando Zeestrijdkrachten:

Investeren

De zee is nog steeds de vrije openbare ruimte die mogelijkheden biedt om civiele en militaire eenheden vrij te vervoeren. Het vervoeren over zee van grote hoeveelheden goederen is sneller en goedkoper dan door de lucht. De zee is een geweldig 'terrein' om in te opereren. De politiek kan de zee gebruiken om eenheden te positioneren waardoor 'statements' worden afgegeven. Voorwaarde is wel dat de zee vrij is en blijft. De dreigingappreciatie⁶ van het ministerie van BZK maakt duidelijk dat de zee een belangrijke handelsroute is en van vitaal belang voor Nederland. Nederland is een knooppunt voor internationale handel, verkeer- en distributiestromen. Nederland is de 16^e economie in de wereld, de 9^e exportnatie en Rotterdam staat al jaren in de top drie van grootste zeehavens ter wereld. Zeeslagen zullen niet zo gauw meer gevoerd worden, maar specialistische taken op zee zijn er wel degelijk. Op zee moeten mijnen worden geveegd, maar tegenwoordig moet er ook olie worden verwijderd. De wereldbevolking wil de zee veilig houden en de controle intensiveren op zee. Geen invoer van drugs en mensensmokkel vanaf zee, geen piraterij. Er is steeds meer behoefte aan patrouillevaartuigen en -vliegtuigen, die verdachte bewegingen op zee signaleren en waar mogelijk tot actie kunnen overgaan. De relevantie van de zee neemt toe. De operatie voor de kust van Somalië is afgelopen maand verlengd. De verstedelijkte kustgebieden in de wereld groeien het hardst. In die gebieden zal de onveiligheid het eerst optreden. Vanuit zee moeten expeditionaire crisisoperaties worden uitgevoerd. Het amfibisch opereren, op de grens van water en zee is een specialisme dat behoort bij

het CZSK. Het CZSK kan meer dan ooit 'leading' zijn in *Joint Initial Entry*. Het kan zich verder specialiseren in operaties vanuit zee, naar Riverine⁷.

Wat te denken van amfibische operaties, waarbij de amfibische eenheid de mogelijkheid biedt aan een regering om allerlei conflictsituaties met deze bijzondere capaciteit te beslechten. Amfibisch opereren is flexibel, verrassend, opvallend goedkoop en de investering is minimaal. Met het operationeel worden van de Karel Doorman, het *Joint Support Ship* (JSS) kan het CZSK expeditionair langdurig wereldwijd worden ingezet⁸. Het JSS kan ook middelen veilig transporteren naar de inzetgebieden. Een prachtig platform om vanuit zee te opereren op het land.

Tegenwoordig is het pragmatisch om te denken en te handelen in effecten. Het CZSK denkt al vanaf haar oprichting in het bereiken van effecten. Binnen haar uitgevoerde operaties denkt men niet alleen internationaal en gezamenlijk, men handelt er ook naar. Door meerdere actoren te verenigen ontstaat een gegenereerde aanpak die leidt tot gewenste eindsituaties.

Het CZSK moet de veiligheid op en vanuit zee garanderen en moet veelzijdig inzetbaar zijn. Blijf investeren in dit commando. Onderzoek welk expertise gebied binnen NAVO kan worden gedaan, waarbij Nederland 'leading' is. De eerste aanzet tot het op te richten Permanent Gezamenlijk Hoofdkwartier (PGHK) is een fantastisch initiatief⁹, want zoals de CDS het verwoordt, de operationele commando's vertegenwoordigen vier sterke merken. Het initiatief levert synergie en dat zorgt ervoor dat er effectief, duurzaam en gemeenschappelijk kan worden geopereerd.

Het CZSK is van grote waarde in de vijf dimensies: zee, land, lucht, ruimte en informatie. Nederland wil het expeditionaire vermogen projecteren, dat kan buitengewoon goed vanuit zee. Het CZSK kan onder alle omstandigheden wereldwijd en 24/7 inzetbaar zijn en dient meer dan ooit prioriteit te krijgen in de defensieplannen van de (toekomstige) beslissers. Investeren, Heeren¹⁰!

Luitenant kolonel der mariniers H.J. Dick Bosch bc. is vice-voorzitter van de KVMO

Noten

¹ Martin van Creveld, *De evolutie van de oorlog*.

² David Kilcullen, *The Accidental Guerrilla*.

³ *Strategie Nationale Veiligheid* (ministerie van BZK).

⁴ *Militair Strategische Visie 2010*, maart 2010 uitgave van het ministerie van Defensie.

⁵ Robert Kaplan, 16 september 2009 lunchlezing in het kader van verkenningen.

⁶ *Strategie Nationale Veiligheid* (ministerie van BZK).

⁷ Riverine betekent rivierachtig. De studie *Riverine Operations, Effect in the All Water Battle space* van Professor Dr. Julian Lindley-French en KTZ bd Wouter van Straten en door het Amerikaanse Korps mariniers verder uitgewerkt.

⁸ Hierbij kan worden gezegd dat het Europees Amfibisch initiatief concreet wordt ingevuld, vanaf 2000 werken Spanje, Italië, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Nederland hierin samen.

⁹ *Militair Strategische Visie 2010*, blz. 29.

¹⁰ Vergelijk. "De Heeren hebben mij niet te verzoeken, maar te gebieden, en al wierd mij bevoelen 's Lands vlagh op een enkel schip te voeren, ik zou daarmee t'zee gaan en daar de Heeren Staten hunne vlag betrouwen, zal ik mijn leven waagen". Michiel Adriaenszoon de Ruyter.

Enkele dilemma's van antipi

De huidige antipiraterij operaties in de Indische Oceaan en de Golf van Aden in EU, NAVO of ander (nationaal) verband, zijn symptoom bestrijding, maar wel noodzakelijk en in combinatie met activiteiten van reders, kapiteins en regionale autoriteiten ook effectief. Schepen ingehuurd door het Wereld Voedsel Programma (WFP) en de *African Union Mission to Somalia* (AMISOM) zijn niet meer aangevallen, het succes percentage van de piraten is lager, er worden meer vermeende piraten aangehouden en ontwapend voordat ze kunnen aanvallen. De internationale scheepvaartorganisaties en vakbonden vinden de militaire aanwezigheid noodzakelijk en zeer effectief.

Escorteren van scheepvaart.

Kaart van Somalië en omgeving.

Piraterij is, onder andere, mogelijk omdat Somalië een 'failed state' is. Piraterij ontwricht lokale samenlevingen, leidt tot verdere instabiliteit in Somalië en beïnvloedt daarmee de stabiliteit in de hele regio. De oplossing ligt dan ook op het land. Daaraan wordt langs diverse lijnen gewerkt. Bij de uitvoering doen zich echter enkele dilemma's voor. Ondanks dat veel daarvan niet in de invloedssfeer van marinehoofdkwartieren en eenheden ligt, is het nuttig om ze te kennen. Dat draagt bij aan een meer geïnformeerde interne en externe communicatie. Door dilemma's te kennen is ook het makkelijker kansen, beperkingen en risico's te zien. In dit artikel worden er een paar geschetst. In de laatste paragraaf staan enkele bijdragen die wel in het directe bereik van marine-actoren liggen.

Een model voor Somalië als begin van verbetering

De VN, EU, NAVO, Afrikaanse Unie (AU) en diverse landen steunen de 'Transitional Federal Government (TFG)' als Somalische regering. Echter, de interne steun en invloed van de TFG is nog steeds zeer beperkt. Zo beschouwt Somaliland zich als soevereine staat, Puntland wenst vergaande autonomie in een toekomstige Somalische federale staat, de regio Galmudug is autonoom maar er is geen werkende centrale regionale overheid en in Zuid-Somaliland heerst voortdurende strijd tussen Islamitische strijdgroepen onderling en met de TFG. De TFG bestaat bij de gratie van AMISOM, die een VN mandaat heeft om de vitale infrastructuur in Mogadishu voor de TFG te beschermen. Het mandaat van AMISOM staat steunverlening aan het vergroten van de TFG-invloed niet toe en de financiering kent 'uitdagingen'. Somalië is, in theorie, een natiestaat: één etnische groep, één taal, één religie en één cultuur. In Afrika is dat uniek. Vervuit de meeste Somaliërs stellen echter dat dit niet eens theorie is, want een 'Somaliër' ziet zichzelf, zijn directe familie, zijn clan, de hoofdclean, de clan(s) waarmee een (tijdelijke) overeenkomst is gesloten. Daarbuiten ziet hij 'niets'. Het concept 'natiestaat' bestaat niet. Voorlopig is er dus geen sprake van één Somalië.

Een begin van een oplossing op land zou dan het erkennen van (semi) autonome regio's, kunnen zijn. Echter, diverse VN lidstaten, waaronder enkele in de EU en de

piraterij operaties bij Somalië

Afrikaanse Unie, zijn niet enthousiast over het erkennen van regio's, die onafhankelijkheid nastreven, vanwege eigen interne politieke- en veiligheidsvraagstukken.

Juridisch

De EU heeft overeenkomsten met Kenia en de Seychellen die de overdracht van vermeende piraten regelen. Met andere landen in Oost Afrika wordt onderhandeld om tot vergelijkbare afspraken te komen. Dit komt tegemoet aan de wens om misdaad te bestraffen en piraten voor lange tijd van hun bezigheden weg te houden. Onderdeel van de overeenkomsten zijn de omstandigheden waaronder gedetineerd wordt en de kwaliteit van de rechtspraak. Dat leidt over het algemeen tot twee soorten gevangenis en rechtspraak in één land. Dat wringt.

Ondanks dat de Verenigde Naties hiertoe oproepen, hebben niet alle landen piraterij in hun strafrecht opgenomen. Die landen zullen dan ook geen piraten arresteren. In enkele landen (waaronder Nederland, Groot Brittannië en Kenia) is niet alleen het uitvoeren van piraterij strafbaar, maar ook de voorbereiding ervan. In theorie zouden veel verdachten daaronder kunnen worden berecht en gedetineerd. Maar de bewijsvoering is lastig en de straffen zijn beperkt. Bij vrijpraak zullen de voormalige verdachten mogelijk asiel aanvragen en anders waarschijnlijk worden uitgezet. Maar EU lidstaten doen dat over het algemeen niet naar Somalië. Door deze 'kostenbaten' analyse, zijn vermeende piraten tot nu toe niet vervolgd voor 'voorbereiding op'. Dat leidt tot het beeld dat er gedweild wordt onder een open kraan.

Aandacht tijdens de stafbriefing aan boord.

Soms moeten (EU) eenheden gearresteerde piraten vrijlaten omdat, in eerste instantie, het arresterende land niet wil vervolgen en daarna landen in de regio ze niet willen overnemen om ze te vervolgen. Dit gebeurt als zowel het arresterende land als het land dat benaderd wordt voor overdracht, op basis van eigen, soevereine juridische en politieke afwegingen, daar geen heil in zien. Enerzijds vinden landen die antipiraterij operaties uitvoeren, de misdaad dus van voldoende belang om capaciteit voor de

twee soorten gevangenis en rechtspraak in één land wringt

bestrijding ervan aan te bieden, anderzijds wegen interne (politieke) redenen zwaarder dan zelf vervolgen.

De *Transitional Federal Government* en de autoriteiten in Somaliland en Puntland vragen regelmatig om uitlevering van vermeende piraten. Zij stellen dat piraterij vooral hun probleem is en hun volk betreft. Vermeende piraten, die zichzelf arresteren, worden, naar onze maatstaven, lichtvaardig veroordeeld en streng gestraft. De EU levert geen verdachten uit aan de TFG. Puntland en Somaliland worden niet erkend met als gevolg dat ook niet aan hen →

Gewapende interventie op zee.

wordt uitgeleverd, ook al zouden de omstandigheden goed zijn. Frankrijk doet dat wel en Spanje heeft in 2009 twee piraten overgedragen aan de TFG. De standpunten van de EU en de lidstaten zijn daarmee niet een voorbeeld van consequent handelen voor de Afrikaanse partners. De VN ondersteunen landen en regio's in het opzetten van gerechtelijke en gevangenis infrastructuur, maar dat kost veel tijd.

Spaanse vissers en enkele koopvaarders varen met succes met civiele, bewapende beveiligingsteams. Piraten stoppen (tot nu toe) hun aanvallen als de kogels hun kant op komen. Van geveesde escalatie is nog geen sprake. Vooral de Verenigde Staten propageren het gebruik van 'private military companies (PMC)' als dé oplossing tegen piraterij. Echter, niet alle vlaggenstaten staan gebruik van PMC's toe of hebben de capaciteit om de kwaliteit van de PMC's te toetsen. Verantwoording over rechtmatig en proportioneel gebruik van geweld is niet verzekerd, zo niet onwaarschijnlijk. Daarmee wordt de vrije zee wel heel vrij.

Veiligheidsraad resolutie 1851 staat het bestrijden van piraterij op land toe. Daarmee zouden bijvoorbeeld vermeende piraten gearresteerd kunnen worden, materieel vernietigd en logistieke ketens verstoord kunnen worden. Bij optreden op land begeeft een organisatie of een land zich echter in een onzekere (juridische) omgeving. De definitie piraterij en bevoegdheden onder het zeerecht-verdrag zijn gekoppeld aan de volle zee. Op land zullen andere rechtsgronden voor optreden en vervolging gezocht moeten worden. Zowel EU, NAVO als *Combined Maritime Forces* (CMF, een aantal Amerikaans geleide taakgroepen waaronder één voor antipiraterij operaties) heeft die mogelijkheid buiten hun mandaat gelaten. De kans op ongewenste nevenschade en effecten is ook groot. Hoewel Somalië in het Somalische denken niet bestaat, werkt buitenlandse aanwezigheid op het Somalische grondgebied steeds verbindend. Piraten leven in relatief hechte gemeenschappen en hun middelen kunnen ook voor visserij en handel worden gebruikt. Alleen Frankrijk heeft tot nu toe eenmaal op land piraten gearresteerd (maar die zijn nog niet veroordeeld).

Regionale capaciteitsopbouw

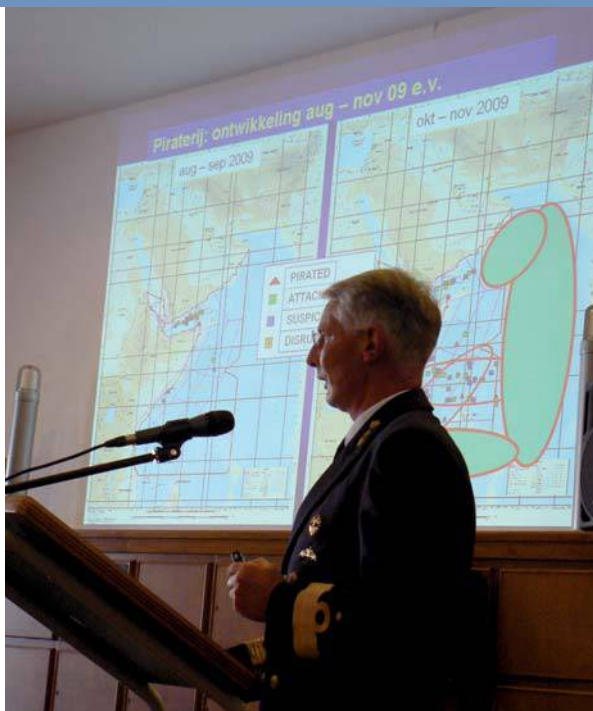
Eén van de oorzaken van de piraterij vanuit Somalië is de afwezigheid van een regionale capaciteit voor waarneming, controle, aanhouding, vervolging, berechting, en detentie. In de 'Djibouti Code of Conduct (DCC)' (januari 2009) hebben regionale staten (waaronder Djibouti, Ethiopië, Kenia, Madagascar, Malediven, Seychellen, Somalië (TFG), Tanzania and Jemen), afgesproken piraterij gezamenlijk aan te pakken en eigen capaciteit op te bouwen. Zij worden daarin gesteund door organisaties (waaronder de *International Maritime Organisation* (IMO), EU en NAVO) en een aantal landen. Echter veel DCC ondertekenaars hebben ook forse andere interne problemen (Jemen, Somalië, Kenia) of een wel heel groot potentieel aandachtsgebied (Seychellen, Malediven). Capaciteitsopbouw zal veel tijd en inspanning vergen en waarschijnlijk is blijvende ondersteuning noodzakelijk. Voor het uitwisselen van informatie en het opbouwen van een regionale capaciteit hebben zowel EU als NAVO 'op tactisch niveau' en met medeweten van de TFG, contact met autoriteiten in Somaliland en Puntland. Hen is bij herhaling gevraagd wat ze nodig hebben. Dat wekt de indruk alsof er op korte termijn middelen en capaciteit beschikbaar wordt gesteld. Hoewel soms autoriteiten en personeel van lokale kustwachten aan boord worden ontvangen en zelfs kort meevaren aan boord van EU en NAVO eenheden, is noodzakelijke materiële steun nog niet gegeven. Gerezen verwachtingen zijn nog niet waargemaakt.

De EU operatie Atalanta is onderdeel van de EU 'Comprehensive Approach'. Ook in VN verband wordt een samenhangende aanpak beoogd. Initiatieven daartoe horen in de VN 'Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia (CGPCS)' te worden gewisseld en gecoördineerd. Een rapport van de EU Counsel in Foreign Affairs uit 2009 stelt echter dat het EU potentieel onvoldoende wordt gebruikt en in een CGPCS rapport uit september 2009 staat dat informatie van diverse nationale initiatieven onvoldoende wordt gedeeld waardoor er van noodzakelijke synchronisatie nauwelijks sprake is. Hoofdsteden volgen vooral hun eigen agenda.

Voor een stabielere Somalië is het voorzien in voldoende voedsel een voorwaarde. Het WFP distribueert voedsel dat eerst over zee wordt aangevoerd. De EU beschermt de WFP schepen. Tussen aankomst in de havens (vooral

Een geredde zeeman kijkt terug.

Commandeur Bindt tijdens zijn lezing. (Foto: O.W. Borgeld)

Mogadishu, Bosaasso en Berbera) en de distributiepunten wordt een deel van het voedsel gebruikt om passage te verkrijgen. In het zuiden leidde dit tot zo veel 'verlies' dat het WFP besloot de distributie daar te stoppen. Dit was ook naar wens van de strijdgroep Al Shabaab. Die stelde dat de voedselhulp een westers complot was, gericht tegen lokale boeren. Deze zouden de gehele bevolking namelijk zelf van voldoende voedsel kunnen voorzien. Dat daarmee nu geen of minder voedsel bij Al Shabaab terecht komt, is naar wens van de Verenigde Staten, die eerder hun steun aan het WFP hadden stopgezet omdat het WFP niet kon garanderen dat er niet ook voedsel bij Al Shabaab terecht kwam. Deze opvallende samenloop van bereikte doelstellingen leidde wel weer tot een vergrote vluchtelingenstroom naar Kenia, Ethiopië en Puntland.

Missie

De eerste mandaten voor Atalanta en *Ocean Shield* waren voor één jaar. Ze zijn verlengd. De Atalanta missie spreekt over een 'bijdrage aan' en kent geen expliciet einddoel. Voor complexe omstandigheden is planning met een of twee jaar, weliswaar begrijpelijk (om voortgang, middelen en kosten met regelmaat te kunnen en moeten toetsen) maar suboptimaal: de oplossing van het probleem duurt waarschijnlijk veel langer en een samenhangende aanpak is gediend bij een explicietere omschrijving van het einddoel. Echter, vooral in multinationale organisaties staat het bewust vermijden van een expliciete omschrijving van het einddoel, tijdige, meer gerichte planning en actie vaak in de weg.

Operatie Atalanta heeft een beschermend en een politioneel aspect. Het eerste bestaat uit beschermen van schepen en neutraliseren van piraten, het politionele aspect bestaat uit het arresteren van piraten, zodanig dat vervol-

ging mogelijk is. Deze aspecten staan soms op gespannen voet met elkaar. Op juiste wijze detineren heeft vaak negatieve gevolgen voor de operationele inzetbaarheid van het schip (zoals beschikbaarheid helikopter, duur en plaats van overdracht, beperkingen binnenlopen havens). Berechting bevredigt het rechtsgevoel maar het is de vraag of het berechten van piraten, zeker in Nederland, bijdraagt aan het afschrikken van piraterij. Het afschrikwekkend effect is waarschijnlijk minimaal, maar heeft potentieel grote impact op de bescherming.

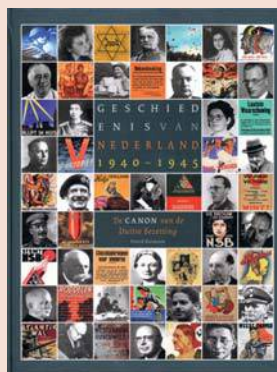
Verdere (maritieme) bijdragen

Bovenstaande dilemma's betekenen niet dat de internationale gemeenschap Somalië en de bestrijding van piraterij maar zouden moet opgeven. Integendeel: dat zou heel slecht zijn voor de bevolking in de Hoorn van Afrika en slecht voor onszelf. Een aantal dilemma's liggen binnen de maritieme invloedssfeer. In handelen en rapportages aan hoofdsteden kunnen eenheden en hoofdkwartieren (indirect) bijdragen aan beeldvorming en planning voor langere termijn, voortdurende verbetering van coördinatie van 'Force Flow', van informatie-uitwisseling op zee en tussen organisaties/landen en hulp en uitleg aan lokale zeevarenden.

De coördinatie van capaciteitsopbouw moet voortdurend verbeteren en eenheden moeten doorgaan met contacten zoeken op lokaal, tactisch niveau. Grote schepen kunnen als schoolschip, conferentiecentrum en transportmiddel voor (geschonken) materieel gebruikt worden. Met trainingsteams en middelen kan de *Djibouti Code of Conduct* gesteund worden. Schepen kunnen opleidingen en trainingen uitvoeren voor, tijdens en na havenbezoeken en bij het overdragen van geëscorteerde schepen. Veel hiervan gebeurt al.

Antipiraterij operaties zijn gericht op bescherming van humanitaire hulp, bescherming van handelsstromen over zee, bescherming van duizenden zeevarenden en bestrijding van een misdaad. De operaties op zee zijn onderdeel van een samenhangende aanpak met diplomatieke, humanitaire en economische initiatieven. Deze aanpak van de internationale gemeenschap moet leiden tot een betere situatie in Somalië, daarmee meer stabiliteit in de regio en een vermindering van piraterij, onder andere door het vormen van een regionale capaciteit om er tegen op te treden. Dat zal niet morgen of overmorgen bereikt zijn. We zullen hier nog vele jaren mee te maken hebben. ←

Commandeur Pieter Bindt trad in januari 2007 aan als commandant NLMARFOR, de uitzendbare operationele staf van CZSK. Hij was in die functie onder andere commandant van de amfibische taakgroep van de 'NAVO Response Force 12' en van augustus t/m december 2009 van de Europese antipiraterij missie Atalanta. Sinds 5 juli werkt Bindt bij de Defensiestaf te Den Haag als souschef Operationeel Beleid bij de directie Operationeel Beleid, Behoeftestelling en Plannen. Deze directie adviseert de Commandant der Strijdkrachten op het gebied van operationeel beleid, integrale plannen en de behoeftestelling van de krijgsmacht.

Geschiedenis van Nederland 1940-1945. De Canon van de Duitse bezetting

Auteur: D. Barnouw
 Uitgever: Walburg Pers 2010
 ISBN: 978 90 5730 592 4
 Prijs: € 29,50
 Omvang: 176 blz geïllustreerd

Sinds 2004 wordt in de media gesproken over een *historische* canon: datgene wat het publiek van de vaderlandse geschiedenis moet weten. Zo kon, meenden velen, de gebrekkige historische kennis van de Nederlandse bevolking worden verbeterd. David Barnouw, verbonden aan het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), stelt in deze canon de vijftig belangrijkste gebeurtenissen en personen van de laatste wereldoorlog aan de orde. Het is, aldus de ronkende tekst op de achterflap, een 'standaardwerk [...] wat iedere Nederlander over de Tweede Wereldoorlog zou moeten weten'. Het boek kwam tot stand na de verwerking door het NIOD van alle reacties op een vanaf medio 2007 op zijn website geplaatste 'bezettingscanon'. De invulling van deze uitgave betreft zodoende het huidige beeld dat Nederlanders van het eigen land hebben in de Tweede Wereldoorlog. Barnouw benadrukt evenwel dat de keuze van de onderwerpen van nu mogelijk anders is dan die van een ander tijdperk. Na een inleiding waarin de auteur de lezer in vogelvlucht al kort laat kennismaken met een reeks thema's die in deze canon aan bod komt, passen er vijftig vensters de revue. Bekende onderwerpen als de Jodenvervolgung, de collaboratie, de regering in ballingschap, de inzet van de handelsvloot, de Hongerwinter, de bevrijding en naweën als de berechting oorlogsmisdadigers en de wederopbouw passeren de revue. De items krijgen elk tussen de 2 tot 4 pagina's toebedeeld, waarbij wordt afgesloten met een literatuuradvies of een verwijzing naar te bezoeken musea of monu-

menten. Het deel van het boek dat Barnouw aan de bezetting van Nederlands-Indië wijdt is, de ondertitel van deze publicatie indachtig, minimaal. Slechts een tiental pagina's (drie vensters) behandelen, van de Japanse invasie tot de Bersiap-periode, de Nederlandse betrokkenheid in de Pacific-oorlog. Het is inderdaad mogelijk zowel een kenmerk van deze tijd als de onbekendheid van het grote publiek met de voormalige Nederlandse overzeese gebiedsdelen, dat de oorlog in Azië zo minimaal in beeld komt. Wat verder opvalt, als een en ander met marineblauwe ogen bekeken wordt, is dat ook de inzet van de Nederlandse zee-macht in de Tweede Wereldoorlog in deze canon enkel ter sprake komt waar het de beschrijving van de teloorgang van de vloot in de Javazee betreft en een portret van schout-bij-nacht Karel Doorman. Jammer is, dat beide besproken items niet vrij zijn van (detail)fouten. Zo rept Barnouw bij de ondergang van de Britse slagkruiser HMS *Repulse* en het slagschip HMS *Prince of Wales* over de grootste slagschepen van de *Royal Navy* terwijl er op dat moment diverse andere gelijkwaardige en grotere slagschepen bij de Britse Marine dienden; verklaarde niet Nederland maar de regering van Nederlands-Indië direct na de aanval op Pearl Harbor Japan de oorlog en vond de overdracht van westelijk Nieuw-Guinea aan de VN in 1962 door vooral Amerikaanse en niet Indonesische druk plaats. Mogelijk zijn deze kleine missers verklaarbaar doordat de auteur in zijn literatuurverwijzingen soms gedateerde werken als die van Bezemer, *Zij vechten op de zeven zeeën* (1954) en Van Kampen, *Ik val aan, volgt mij* (1947) hanteert en niet bekendere latere studies als die van Bosscher, *De Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog* 3 dl. (1984-1990). Deze kritiek laat onverlet dat het NIOD met dit overzichtswerk een fraai geïllustreerde en goed verzorgde publicatie heeft uitgebracht, die voor een groot publiek in vijftig hapklare brokken Neerlands rol in de wereldbrand van 1940-1945 etaleert.

Anselm van der Peet
 Nederlands Instituut voor Militaire Historie

LIFT, hoe je zelf elke situatie positief kunt beïnvloeden

Auteurs: Ryan W. Quinn en Robert E. Quinn
 Uitgever: SDU Uitgevers 2010
 ISBN: 978 90 5261 7657
 Prijs: € 27,95
 Omvang: 230 blz geïllustreerd

De titel suggereert het zoveelste zelfhulp boek en voor een deel leest het ook wel zo. Het boek heeft een optimistische ondertoon met een herkenbaar 'Can-do' gevoel. Maar bij lezing biedt dit boek toch meer. Er zitten verwijzingen in naar gedegen wetenschappelijk onderzoek en dat tilt het boek boven het niveau van wat het meer esoterische 'Self-belief'. Wat het boek goed doet en daardoor eenvoudig leesbaar maakt is de combinatie van korte anekdotes en een eenvoudig ezelsbruggetje waarlangs het is opgebouwd.

Lift is een verwijzing naar het verschijnsel dat vliegtuigen laat vliegen en wordt in de context van leiderschap gebruikt om te laten zien hoe je mensen boven zichzelf uit kunt laten stijgen. Dat maakt dit boek een aanrader voor leidinggevend. De belangrijkste informatie zit in de beschrijving hoe paradigma's in de leidinggevend, en leidingontvangenden, belemmerend kunnen werken op het beter laten functioneren van organisaties en mensen. Het is een pleidooi om een open mind te handhaven maar met de onderbouwing hoe dat in elkaar steekt.

Het boek zal niet voor iedereen aangenaam overkomen. Om het te doorgronden dwingt het, heel voorzichtig, om eigen "waarheden" eens onder de loop te nemen. Voor hen die die stap kunnen maken zit het boek vol met herkenbare situaties. In eerste instantie uit uw eigen ervaring met uw baas maar na enige reflectie ont-komt u er zelf ook niet aan. Gelukkig suggereert het boek niet, zoals veel boeken in dit genre, de eenvoudige

oplossing. Het maakt bewust en dat is goed genoeg.

Lift laat u nadenken over de verleidingen van de gemakkelijke weg, de effecten van goed resultaat denken, de moeite om echt vanuit normen en waarden te werken en de noodzaak de wereld eens vanuit die ander te bekijken. In die zin is het een echt positief boek. Het vraagt u om eens vanuit een positief mensbeeld te kijken, maar met enige bescheidenheid naar uzelf en compassie naar de ander. Dat klinkt misschien erg "soft", maar het op u zelf toepassen kan best "hard" overkomen. In deze tijd al met al een harde aanrader.

Peter van Maurik

Als u dit leest ligt het WK-Voetbal al weer twee weken achter ons. Het is maar een spelletje, maar toegegeven, voetbal is zo populair en universeel dat het een invloed heeft die het domein van de sport ver te buiten gaat. Als sport en politiek al zijn te scheiden, dan zijn *voetbal* en politiek het niet. De keuze van Zuid-Afrika als gastheer had ook een politieke lading.

Voetbalkunde

de Nederlanders zijn handige, pragmatische, pro-actieve evenwichtskunstenaars

Het land fungeerde als sportieve vertegenwoordiger van het continent Afrika en het is dat in potentie ook op het internationaal politieke toneel. De bindende sociale kracht van het evenement is, afgezet tegen de verdeeldheid en het interne geweld waar een maatschappij als de Zuid-Afrikaanse mee kampt, ongelooflijk en hoopvol. Misschien kun je een WK Voetbal, deftig gezegd, een investering in *nation building* noemen.

Je kunt ook moeilijk ontkennen dat de wedstrijden zelf een sublimatie van politieke rivaliteit zijn. Iran wil niet verliezen van de VS omdat het zijn nucleaire programma niet wil opgeven, de middellijn in de wedstrijd tussen Noord- en Zuid-Korea is ook de metafoor van de 38ste breedtegraad en Nederland wil na 65 jaar nog steeds met Duitsland afrekenen.

Sommigen vinden precies daarom dat die wedstrijden een sta-in-de-weg zijn voor betere betrekkingen omdat ze kwalijke sentimenten versterken. Anderen zien ze uiteindelijk als onderdeel van een nuttig helingsproces.

Zó dominant is voetbal dat denktanks, die anders nooit oog hebben voor bijzaken als voetbal en kranten als de *Financial Times* die het beroep van sportredacteur niet kennen, hun lezers moeten bedienen. De strategische denktank *Stratfor* wilde tijdens het WK niet achterblijven en gaf serieuze geopolitieke analyses bij de belangrijkste wedstrijden. Bij de finale schreef het dat Nederland een plat land is, dat niet alleen geografisch maar ook politiek gemakkelijk door grote burens kan worden overlopen. Daar heeft ons land handig op gereageerd door zichzelf tot logistieke draaischijf van die grote landen om te bouwen en zich zo onmisbaar te maken. 'Onmisbaar als onafhankelijk land' zelfs, want een draaischijf voor iedereen zijn betekent dat het in niemands

belang is dat die draaischijf door een rivaal wordt bezet.

'Met voetbal is het niet anders', analyseert *Stratfor*. De Nederlanders zijn handige, pragmatische, pro-actieve evenwichtskunstenaars. Met hun totaalvoetbal zorgen ze ervoor dat alle spelers overal elke taak zo'n beetje kunnen uitvoeren. Het team is heel samenhangend, de spelers zijn tactisch en technisch zo goed dat ze samen een antwoord lijken te hebben op elke speelstijl van de voornaamste tegenstanders.

Nog dieper gaan de cultureel-antropologische analyses, die ik in juli tegenkwam en die uit nationale speelstijlen en publieksreacties allerlei conclusies trekken over de volksaard, de politieke stand van het land, de martialiteit van de strijdkrachten en ja, de plek in de wereld.

Is de *Stratfor*-analyse nogal statisch te noemen – we spelen dat totaalvoetbal al sinds Rinus Michels en de wereld is niet helemaal hetzelfde gebleven – Simon Kuper (*Financial Times*) is ook een aanpassing in 'the Dutch Approach' (op zichzelf al een verwijzing naar ons optreden in Afghanistan) niet ontgaan. Het mooie totaalvoetbal met veel balbezit leverde nooit eerste plaatsen op en Kuper ziet vanaf de eeuwwisseling een omslag in de benadering van het spel. Pragmatisme en realisme krijgen de overhand, je kunt eeuwig mooi blijven spelen door ideologisch vast te blijven houden aan briljant tiktakbalbezit, maar een dosis hardheid, afwachtend spelen, nuttige gele kaarten incasseren en listig toeslaan bij de vijf uitbraakkansen, die zich in elke wedstrijd wel voordoen, dat brengt je zelfs langs landen als Brazilië. Kuper ziet hierin een duidelijke reflectie van de Nederlandse politiek: het hoeft niet langer mooi en consequent, maar het mag allemaal wat opportunistischer. Dat is precies wat het Nederlandse binnen- en buitenlandse beleid sinds een jaar of wat ook heeft doorgemaakt, vindt hij. Maar dat schreef hij voor Spanje-Nederland 1-0, dus misschien heeft deze analyse zijn houdbaarheidsdatum inmiddels weer overschreden. Dan wordt Nederland misschien weer een nette totaalvoetballer in de internationale politiek.

Draagt westerse hulp bij aan

Wat we eigenlijk willen weten is: kan onze hulp Afrika uit de klauwen van Al-Qaida houden?

Alle foto's: collectie Hunnego.

De vraag is relevant voor het Nederlandse krijgsmacht, want de *War against Terror* gaat nog wel een tijdje duren en de arena voor deze oorlog is niet alleen Afghanistan, maar het zijn in toenemende mate arme, vieze, stoffige, vaak door conflict verscheurde Afrikaanse landjes, met zwakke of niet-bestaande regeringen.

Van armoede komt onvrede en van onvrede komt terrorisme, luidt de theorie sinds *Nine-Eleven*. Omdat iedereen tegenwoordig veiligheid en ontwikkeling automatisch aan elkaar koppelt, zien we de bereidheid groeien, met name bij westerse beleidsmakers en militaire apparaten, om hulp te combineren met militaire interventie. Civiele hulporganisaties hebben nauwelijks keuze bij deze ontwikkeling. Willen ze meedelen in de budgetten van regeringsdonoren, dan zullen ze moeten meedoen met de strategieën van die donoren.

Hoewel hulp nooit heeft losgestaan van politieke en militaire doelen van regeringen, werd het principe krachtig nieuw leven ingeblazen na de aanval op het *World Trade Centre* in Manhattan op 11 september 2001. Ik herinner u aan de destijds wereldwijd uitgezonden toespraak van president George W. Bush.

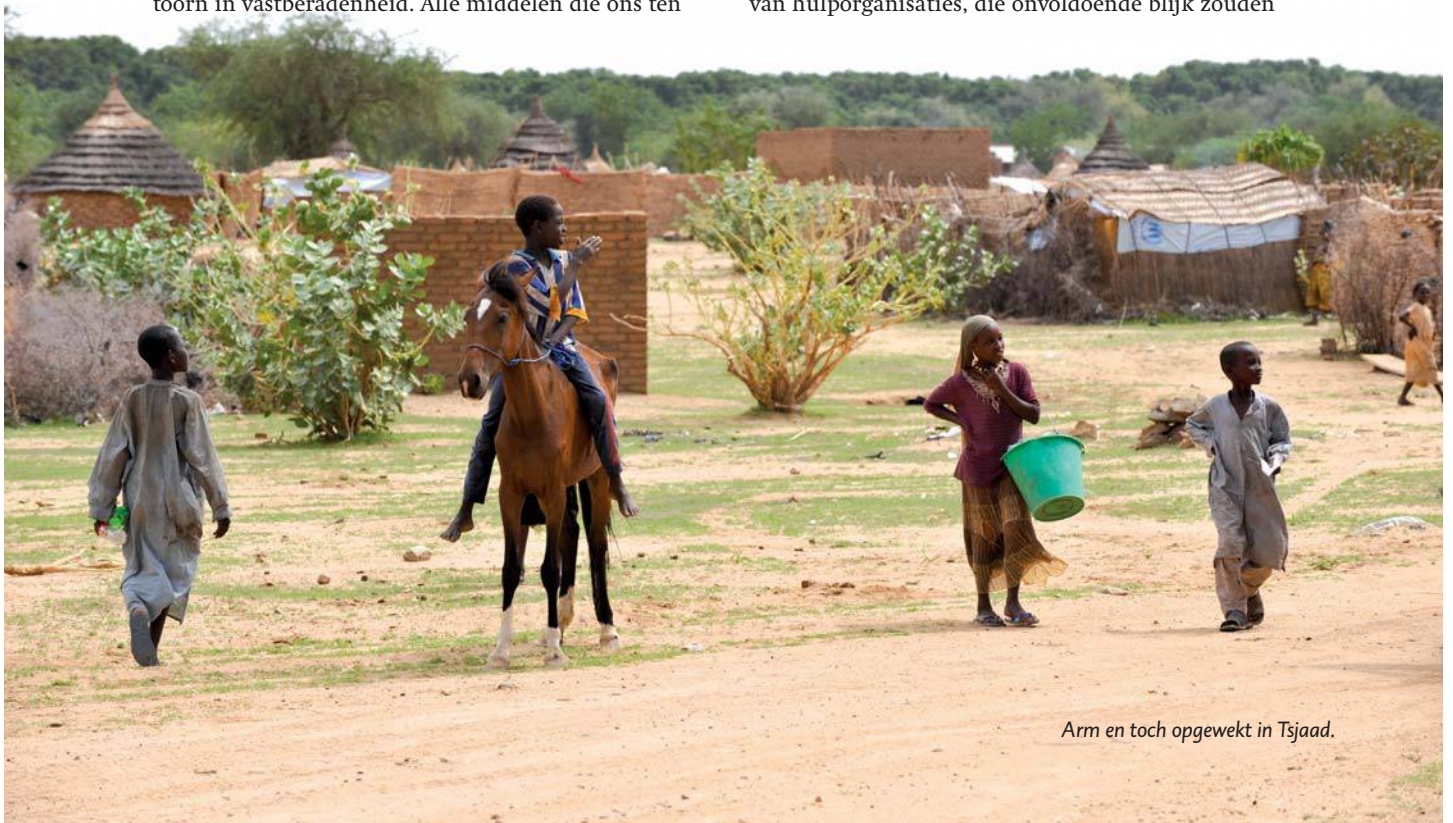
'Ons verdriet heeft zich omgezet in toorn en onze toorn in vastberadenheid. Alle middelen die ons ten

dienste staan – financieel, diplomatiek, juridisch, en militair – zetten wij vanaf nu in voor de ontwijking en vernietiging van het wereldwijde terroristennetwerk.'

Zo gezegd, zo gedaan: u, bijvoorbeeld, ging naar Irak. Colin Powell, destijds Bush's minister van Buitenlandse Zaken, maakte intussen duidelijk wat in de *War against Terror* van civiele hulporganisaties verwacht zou worden als die organisaties hun financiering door de Amerikaanse overheid voortgezet wilden zien, tenminste:

'Net als onze militairen en diplomaten, zullen NGO's¹ ook aan de frontlinies van de vrije wereld moeten dienen. Zij moeten onze militairen versterken en zijn een belangrijk onderdeel van onze strijd,' speehte hij.

USAID, dat de hulpbudgetten van de Amerikaanse overheid beheert, maakte ten overvloede duidelijk dat het van hulporganisaties, die onvoldoende blij zouden

Arm en toch opgewekt in Tsjaad.

Afrikaanse veiligheid?

geven van hun toewijding aan het Amerikaanse militaire en politieke doel, de contracten zou verscheuren. *Nine-Eleven* had van NGOs nu eenmaal een 'verlengstuk van de regering' gemaakt, zei de USAID-directeur.

Europa volgde de Amerikaanse visie op de rol van NGO's. De hulpbudgetten van de Europese Commissie staan vanaf *Nine-Eleven* 'ten dienste van Europa's veiligheidsbeleid'. De OECD² volgde. De lidstaten van deze organisatie van rijkste landen verklaarden dat hun hulpbudgetten voortaan een 'belangrijke rol' zouden spelen bij het 'beroven van terroristen van hun achterban'.

De Wereldbank concludeerde in een rapport uit 2003, '*Breaking the Conflict Trap*', dat hulp gecombineerd met militaire interventie in een arm land de kans op het uitbreken van een burgeroorlog met de helft vermindert naar 22 procent.

Het Pentagon mag inmiddels meer dan een kwart van het totale Amerikaanse ontwikkelingshulpbudget besteden en PRT-teams van het Coalitieleger in Afghanistan kregen van hun regeringen honderden miljoenen dollars mee.

Aan het Noord-Afrikaanse front van de *War against Terror* patrouilleren intussen Europese marineschepen om varende hulpkonvoeien veilig langs Somalische piraten te loodsen (als hulp de Somalische kust niet kan bereiken, zal de achterban van de terroristen aan wal alleen maar groeien, is de gedachte). De VS opende het Amerikaanse regionale militaire commando AFRICOM, dat onder counterterrorisme nadrukkelijk ook verstaat: scholen bouwen, waterbronnen slaan en klinieken draaien. Voor Europese militairen is die humanitaire kant van het werk al langer niet ongebruikelijk, maar binnen het Pentagon duidt een dergelijke benadering op een ware culturele revolutie. Vóór *Nine Eleven* (in het jaar 2000) hoorden we Condoleezza Rice nog meesmuilen: '*We don't need to have the 82nd Airborne escorting kids to kindergarten.*' Inmiddels piepen onze Amerikaanse vrienden dus wel anders.

Maar het westerse front tegen het terrorisme piept nog lang niet eensgezind. De discussie over 'civ-mil' en '3D' raast voort: is het militarisering van hulp waar we naar kijken, of is het humanisering van oorlog? Moeten militairen leren op commando te switchen van bruut geweld naar humanitaire tederheid? Of moeten civiele hulpverleners in de arena van de *War against Terror* meer op militairen gaan lijken en dus aan de anabole steroïden?

Helpt het eigenlijk, die 'civ-mil' hulp? In de praktijk blijven er vele vragen bij gesteld te kunnen worden. Bijvoorbeeld: als wij kunnen bedenken dat hulp een militair doel kan dienen, namelijk het onze in onze *War against Terror*, dan moeten we niet raar opkijken als de ontvangers van onze hulp precies datzelfde kunnen bedenken, namelijk om die hulp te gebruiken voor hun militaire doelen.

Voedselhulp is een goed voorbeeld. Het kan gaan om die ene hongerige rebel in Ethiopië die dankzij een gestolen zak hulpprijs weer een poosje met de strijd voort kan. Of het kan spelen op het niveau dat ikzelf ervoer toen ik als journalist door de burgeroorlog in Liberia reisde.

Rebellen hadden in 2002 een groot deel van het land nog in handen. Op de hoofdweg buiten Monrovia had de rebellenbeweging LURD om de paar kilometer een wegbarricade opgeworpen. Ik wist dat de rebellen altijd honger hadden, want ze waren jong en nog in de groei. Bij het naderen van iedere volgende plank met spijkers op het asfalt, draaide ik het portierraampje van de auto een eindje naar beneden en gooide snel een heel ongesneden witbrood naar buiten. Dan werd ik doorgewuifd. Zij zagen weer even bewezen dat geweld loont. Veel groter is de impact van hulp op oorlogen als het gaat om humanitaire hulp ter waarde van miljoenen euro's waar strijdende partijen hun voordeel mee doen.

Wie profiteren nu eigenlijk precies van de 'civ'-component van 'civ-mil'-hulp?

U, als militair, weet als geen ander dat voedsel in oorlog een wapen is. Strijdende partijen zorgen ervoor zelf zoveel mogelijk van het hulpgeld en de goederen te krij-

voedsel is een wapen

gen en de vijand zo weinig mogelijk. Of niks, dat is nog mooier. We doen het zelf ook in de *War against Terror*. In het voorjaar van 2004 bijvoorbeeld, sloten Amerikaanse troepen de weg naar de Iraakse stad Fallujah af en zetten inwoners op rantsoen om de opstandelingen onder hen te dwingen zich over te geven. De Iraakse Rode Halve Maan-organisatie probeerde de inwoners nog wat water te brengen, maar het Amerikaanse leger hield de stad vergrendeld tot de vijand was bezweken.

In 15 van de 27 landen waar tussen 1995 en 2007 westerse voedselhulp gebracht werd, meer dan de helft dus, was het oorlog. Het *World Food Programme* (WFP) van de Verenigde Naties noemde Darfur, Zuid-Sudan, Somalië, Angola, Noord-Uganda, Congo en West-Afrika als voorbeelden. Ex-Joegoslavië was ook een voorbeeld.

De vluchtelingenorganisatie van de VN, de UNHCR, schat dat tijdens de Balkanoorlog 30 procent van de waarde van alle hulpgoederen van de UNHCR door Servische strijdkrachten in beslag genomen werd. Hulpkonvoeien werden bij Servische wegblokkades tot stoppen gedwongen. Ze waren op weg naar Bosnische moslims, die, opgesloten in enclaves verderop, strategisch werden uitgehongerd. Discussies bij de blokkades gingen ongeveer zo.

Hulpverleners: 'Maar wij kiezen geen partij! Onze hulp is neutraal! Alleen maar voor vrouwen en kinderen!'

Gewapende Servische strijder (barst in lachen uit):

'Vrouwen en kinderen? MOSLIMS zul je bedoelen!' Mooi →

Er kan nog meer bij.

dat humanitaire konvoien een deel van de hulp moesten inleveren voordat de vrachtwagens doormochten naar de volgende blokkade - om een moslimenclave dan uiteindelijk binnen te hobbelen met alleen nog een beetje macaroni in de laadbak.

Precies dát, hulp gebruiken voor militaire doelen, zien we gebeuren aan het Somalische front van de *War against Terror*. Of beter: we zien het er *weer* gebeuren. Ik was er in 1994; toen we hulp aan Somalië ook combineerden met militaire interventie, gebeurde het ook al. De *Blackhawk* was net *down* gegaan en het Amerikaanse leger pakte boos zijn biezen om Somalië te verlaten. Ik herinner me de Amerikaanse militair, die samenvatte hoe de 'civ'-component van de 'civ-mil'-hulp aan Somalië als een boemerang naar de Amerikanen was teruggekomen. Hij zei over de Somaliërs: *'We came, we fed them, they got strong, they kicked our asses.'*

Piraten maken nog steeds miljoenen dollars aan losgeldden buit, maar de Europese marineschepen boeken ook successen. Toch, met alle respect, is het voor de Somaliërs van veel groter belang wat er gebeurt met de hulp als die eenmaal aan land is. Dat weten we niet precies, want aan land is het voor buitenlanders te gevaarlijk om kritisch rond te neuzen - in die zin lijkt Somalië op Afghanistan - maar een begin van onderzoek ernaar is afgerond. Het ziet er niet best uit. Het rapport dat onlangs door de *UN Monitoring Group for Somalia* aan de VN-Veiligheidsraad is overhandigd leest als het scenario van een boevenfilm. Somalië wordt erin beschreven als

een lappendeken van rivaliserende clangebieden. De clans zijn sterk, omdat de nationale regering zwak is. Zij zijn ook corrupt: er blijft nauwelijks geld over om het regeringsleger te betalen. Officieren zowel als soldaten verkopen daarom hun munitie en wapens, soms zelfs aan de vijand.

De humanitaire hulp die mede dankzij de westerse marineschepen aan land komt, komt ook bij de anti-regeringsgezinde clans terecht. Een nog onbekend deel van de voedselhulp wordt door contractanten van het WFP en door medewerkers van het WFP zelf, *linea recta* doorgeleid naar strijdende partijen. Van de hulp ter waarde van \$850 miljoen per jaar, verdwijnt aldus de helft. Voor die \$425 miljoen per jaar kun je in Afrika een leuk oorlogje voeren.

Maar misschien is er hoop. Het WFP belooft maatregelen. De piraten hebben beloofd om een deel van hun miljoenbuit aan de aardbevingsslachtoffers in Haiti te schenken. Dat moet voor u, als marinemens, toch geruststellend zijn om te weten.

NGO's manipuleren de feiten

Ik bied u nog meer hoop. Misschien is het gevaar uit Afrika, waar wij relatief hulpeloos tegenover staan, veel kleiner dan we denken. Ontwikkelingseconoom William Easterly wijst ons erop dat we te vaak naar Afrika kijken door de bril van de hulpindustrie. NGO's manipuleren de feiten om de situatie in Afrika beroerder te laten lijken dan die is, zegt Easterly. Hij legt ons de volgende vraag voor: Welk percentage van de Afrikanen is vluchteling? Welk percentage van de bewoners van het Afrikaanse continent sterft volgens u elk jaar in oorlogen? Welk deel van de jongens tussen 10 en 17 jaar is kindsoldaat? Op ieder van die vragen is het antwoord: een half tot 1 procent, of minder. Op sommige vragen: *veel* minder. Op die micro-groepjes fixeren we de meeste van onze 'civ-mil'-aandacht en de budgetten die daarbij horen. We moeten ons afvragen of dat reëel en of het verantwoord is. Maken we met onze hulp dat '1 procent of minder'-probleem groter? Stimuleren we anderen om bij die 1 procent

Altijd honger: jong en in de groei.

waarop we onze aandacht en onze hulpbudgetten fixeren, te willen horen? Ik citeer James Morris, de *Executive Director* van het WFP. Hij deed de gruwelijke constatering: 'Ik denk wel eens dat de beroerdste plek voor een hongerend kind om te wonen, een land in Afrika is dat in vrede met zijn burens leeft en relatief stabiel is. Want hoe meer geweld, hoe meer hulpgeld.' Kritische vragen over de keuzes die we maken bij de verdeling van onze humanitaire aandacht, bescheidenheid over de resultaten die we met onze hulp kunnen boeken en bedachtzaamheid over hoe en waar het beter zou kunnen, zijn op z'n plaats. ←

Linda Polman is freelance journaliste voor o.m. de Volkskrant, NRC Handelsblad, The Guardian en The Times. In 2009 publiceerde ze haar boek 'De Crisiskaravaan – Achter de schermen van de noodhulp-industrie', over met name noodhulpoperaties in oorlogsgebieden. Het verscheen tot nu toe in zeven talen. Het Britse Financial Times koos de Engelse editie ('*War Games – The story of Aid and War in Modern Times*') tot een van de beste boeken in 2010. Eerder publiceerde Linda Polman het boek 'k Zag twee beren – De achterkant van de VN-vredesmissies', over de VN-operaties in Somalië, Haïti en Rwanda. Ook dat boek werd vele malen vertaald, w.o. in het Engels onder de titel '*We Did Nothing – Why The Truth Doesn't Always Come Out When The UN Goes In*'. Het werd ge-

Linda Polman tijdens haar lezing. (Foto: O.W. Borgeld)

shortlist voor de *Freedom of Expression Award* van *Index on Censorship* (Londen) en de *Ulysses Award for the Art of Reportage* (Berlijn).

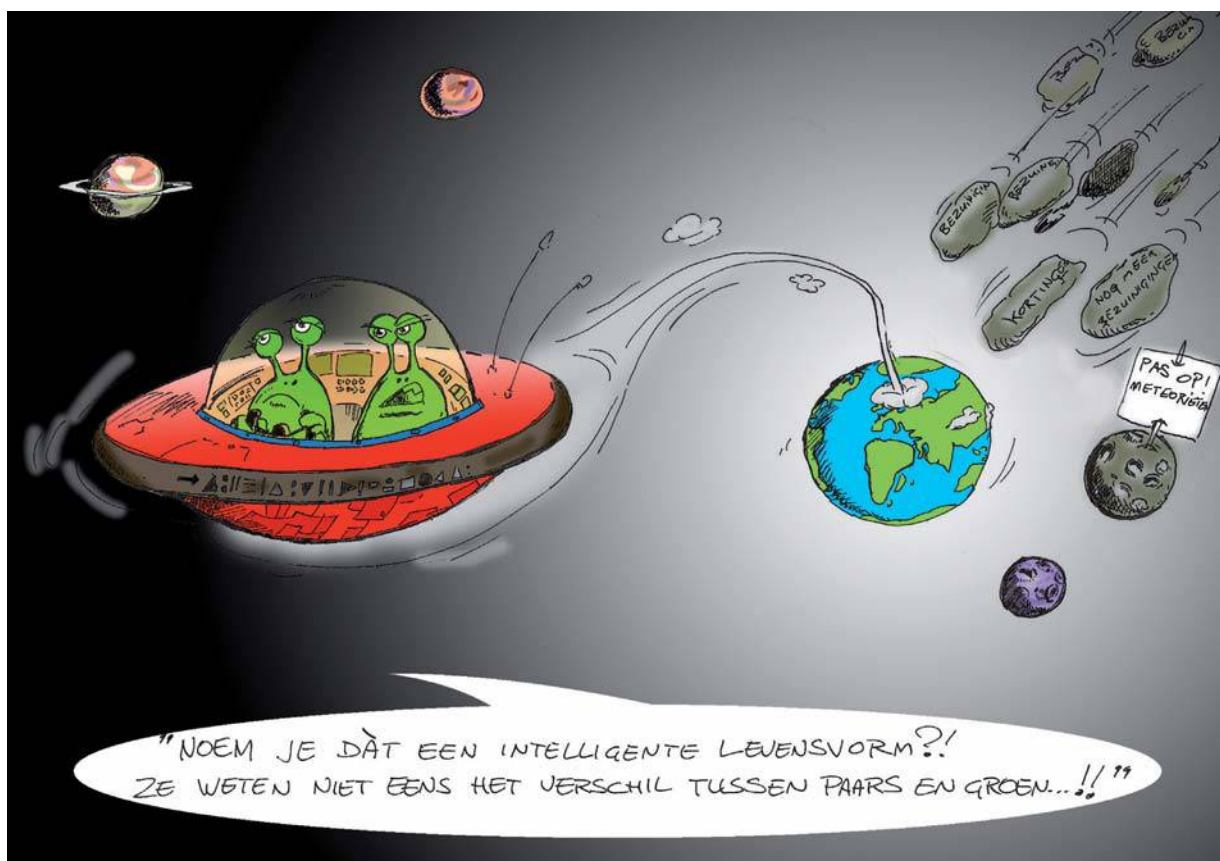
Linda Polman publiceert o.m. elke maand een column in de *Militaire Spectator* en geeft lezingen en gastcolleges.

Noten

¹ Non gouvernementele organisaties

² Organisation for Economic Co-operation and Development

CARTOON

Oog in oog met 'eenen

Nederlandse militaire waarnemers in de Boerenoorlog (1899-1902)

Gezien de omvang van het artikel versus de omvang van het Marineblad heeft de redactie dit artikel moeten inkorten. Het complete artikel is te vinden op www.kvmo.nl inclusief alle oorspronkelijke noten.

Tijdens de Tweede Boerenoorlog koos Nederland op bijna hysterische wijze partij vóór de 'stamgenoten' in Zuid-Afrika en tégen de Rooineks, zoals de Britten daar neerbuigend werden genoemd. Deze oorlog wekte óók veel enthousiasme op bij de Nederlandse militairen. Maar zij raakten vooral gefascineerd door de complexe militaire vraagstukken die waren verbonden aan dit gewapende conflict in Afrika. Want wat was hier eigenlijk aan de hand? Wat kon men ervan leren? Om dit vast te stellen zond Nederland een viertal militaire waarnemers uit naar Zuid-Afrika. Zij deden uitvoerig verslag van hun bevindingen. Nu de huidige interesse in Afrikaanse militaire aangelegenheden opeens weer snel toeneemt, is het misschien geen slecht idee om deze observaties en analyses van een eeuw geleden eens onder de aandacht te brengen. Ze laten namelijk iets verrassends zien; dat het misschien niet zo verstandig is om zichzelf bij voorbaat te verplichten om lessen te trekken uit een oorlog duizenden kilometers verderop.

There really is no such thing as Africa

De mooiste openingszin uit de wetenschappelijke literatuur komt voor rekening van de kunsthistoricus Ernst Gombrich, die zijn standaardwerk *The Story of Art* begon met: *There really is no such thing as art*². Dat leidde tot onrust in cultuurminnende kringen. Maar Gombrich had gelijk. Zijn scepsis verdient het ook om toegepast te worden op veel meer ingesleten westerse concepten, zoals bijvoorbeeld het begrip Afrika. Om Gombrich te parafraseren: *There really is no such thing as Africa*. Over het continent zijn nauwelijks algemene uitspraken te doen, behalve dan dat het een grove geografische eenheid is³. Het is de vraag of men zo grof zou willen denken.

Britse officieren tijdens de belegering van Mafeking.

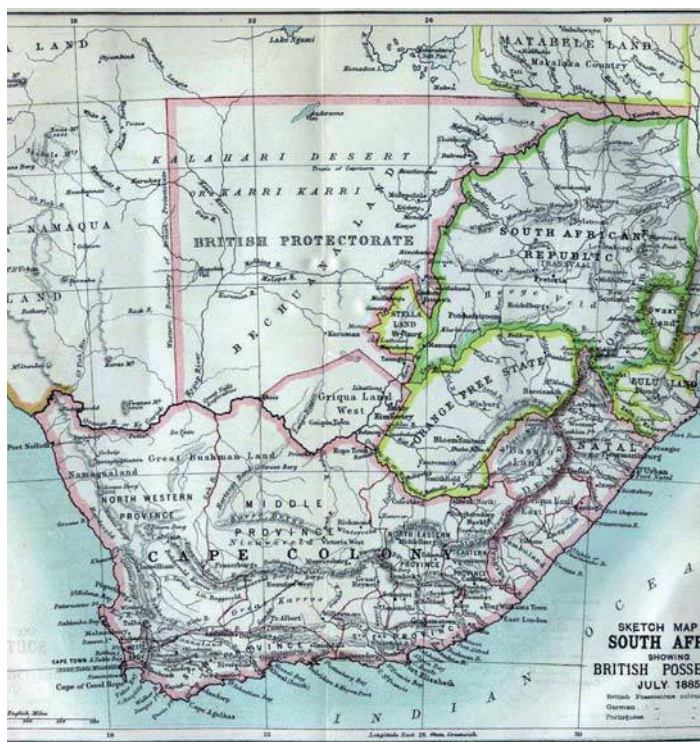
Des te meer verbaast het dat Nederlandse militairen steeds openlijker speculeren over de mogelijkheid dat Nederland in de nabije toekomst, na het aflopen van de missie in Afghanistan, iets grootschaligs zal gaan doen in Afrika. Het is de vraag welk woord verontrustender is, 'iets', 'grootschalig' of 'Afrika'. Misschien wel het laatste. Het roept ook de vraag op waar dit enthousiasme eigenlijk vandaan komt. Als men de legitimering van het eigen bestaan even onder het tapijt schuift als ware reden voor de plotselinge interesse van militairen in Afrika, dan kan in de eerste plaats worden gedacht aan: bevordering van de internationale rechtsorde, stimuleren van vrede en veiligheid, interventies om humanitaire redenen. Maar waarschijnlijker is toch dat Afrika ook om realistischer redenen interessant is geworden voor de meeste militairen,

Foto's: collectie H. de Jong.

Afrikaanschen Oorlog¹

lees: om redenen die te maken hebben met geopolitiek, vluchtingenstromen, wereldhandel en terrorisme. Hier lopen talloze zaken dooreen die even verstrekende als interessante consequenties kunnen gaan hebben op het gebied van vrede en veiligheid, zoals: de erfenis van het westerse imperialisme, de aanwezigheid van schaarse delfstoffen, wankelende staten, globalisering, milieuproblematiek, niet-westerse culturele karakteristieken, het spanningsveld tussen modernisering en traditionalisme en tussen sociaaleconomische vernieuwing en sociale ontworteling. Het zou heel goed zo kunnen zijn, zo lijkt de gedachte, dat in Afrika, wat betreft militaire concepten en wijze van optreden op het militaire

Zuid Afrika in 1885.

vlak richtinggevend zal blijken te zijn voor de komende decennia. Dit maakt Afrika tot continent van de toekomst, waar het nog niet zo lang geleden beschouwd werd als vuilnisvat van het verleden.

Geconfronteerd met zulke omslagen kent de historicus maar één reflex. Hij draait zich dan om en gaat in de put der eeuwen staren om er historische casuïstiek te vinden die verdieping van inzicht mogelijk maakt in de huidige problematiek. Wat blijkt? Wat betreft Afrika is er inderdaad een heel boeiend voorbeeld te vinden, dat mogelijk ook onze huidige analyses van Afrika beter op waarde kan leren schatten én relativiseren. In een themanummer over Afrika misstaat het niet om de observaties van de vier Nederlandse waarnemers in Afrika rond 1900 eens van het stof te ontdoen.

De Tweede Boerenoorlog: opmaat en Nederlandse reactie

Binnen de invloedssfeer van het Britse koloniale rijk trachtte in Zuidelijk Afrika merkwaardig genoeg een blanke groep (de Boeren) zich te onttrekken aan dominantie van de Britten⁵. Dat leidde na 1870 uiteindelijk tot twee Boerenoorlogen; in 1881 en in 1899-1902. In de tweede besloten de Boeren uit Transvaal en Oranje Vrijstaat direct tot een *pre-emptive strike* tegen de Britten⁶. Om naderende Britse versterkingen voor te zijn en de Britten net als in de Eerste Boerenoorlog via een snelle overwinning aan de onderhandelingsstafel terug te krijgen, trokken de Boeren via drie assen op naar Britse garnizoensplaatsen en knooppunten van (spoor)wegen in de Kaapkolonie en Natal. De Boeren slaagden er niet in de steden Ladysmith, Kimberley en Mafeking in te nemen. Maar het lukte de Britten ook niet om ze te ontzetten. De Britse koloniale troepen liepen voortdurend vast op de hindernissen, die de Boeren opwierpen op de weg naar de belegerde steden. Het leverde de merkwaardige situatie op dat in modernste oorlog van die tijd, wat betreft bewapening en mobiliteit, in eerste instantie alles draaide om de meest statische vorm van oorlogvoering die denkbaar is: de belegering.

Dit was het moment dat de Nederlandse waarnemers in Zuid-Afrika aankwamen⁷. Deze waarnemers, militaire attachés eigenlijk met diplomatieke status hadden vooral interesse voor de puur militaire kant van de zaak⁸. Het militaire debat draaide in Nederland sinds jaar en dag om de Vestingwet, de vesting Holland, de rol van het veldleger bij de verdediging van Nederland, de Atjeh-oorlog én de dienstplicht⁹. Wat was er nu opeens aan de hand in Zuid-Afrika? Er waren hier belegeringen gaande, pogingen tot veldslagen, hinderlagen én guerrilla-acties. Opeens leek de Tweede Boerenoorlog de meest actuele relevante militaire informatie te kunnen leveren, met mogelijke consequenties voor de toekomstige oorlogvoering in Nederland. Logisch dat het ministerie van Oorlog de behoefte voelde om waarnemers uit te zenden, om de laatste ontwikkelingen op militair gebied te analyseren. Vanuit de Landmacht werden kapitein J.H. Ram en luitenant L.W.J.K. Thomson afgevaardigd. Het ministerie van Koloniën droeg twee officieren van het Oost-Indisch leger voor: de luitenants C.J. Asselbergs en M.J. Nix. Zij waren jong, talentvol én hadden alle vier oorlogservaring in Indië opgedaan. Asselbergs, Ram en Thomson waren gedecoreerd uit Atjeh teruggekeerd. Nix had deelgenomen aan gevechten in Lombok. Je zou verwachten dat zij ontvankelijk waren voor de guerrilla-aspecten van de Boerenoorlog. Niets blijkt minder waar te zijn.

Nooit meer Slapen in Transvaal

De waarnemers arriveerden in januari 1900 in Zuid-Afrika. Ze voegden zich onmiddellijk bij de Boeren. De Britten weigerden de Nederlanders toegang tot hun troepen. Het Boerenleger blokkeerde met hun stellingen voorlopig nog de toegangswegen naar de belegerde steden. Het Boerenleger was een eigenaardig geheel. De organisatie, uitrusting en tactieken kwamen in feite voort uit hun strijd die ze gevoerd hadden tegen inheemse stam-

Boerenlinie.

men en de *raids* die nodig waren om gestolen vee terug te halen. Ze werkten niet met professionele soldaten in een staand leger, maar met een milizie van bewapende *burghers*, die tussen hun zestiende en zestigste levensjaar allemaal oproepbaar waren voor het gevecht. Van elke dienstplichtige werd verwacht dat hij zelf wapens, munitie en paarden meenam en proviand voor acht dagen. Groepen van deze *burghers*, in hun gewone dagelijkse kledij, vormden eenheden van 300 tot 3000 man: zogenaamde commando's. Die werden bijeen gebracht door hun district en kozen hun eigen officieren. Daadwerkelijke militaire training hadden ze geen van allen gehad. Op individueel niveau waren het echter uitmuntende jagers, schutters, spoorzoekers en ruiters, die konden leven van het land. Dat maakte ze tot goede soldaten. Ze combineerden gevechtsbereidheid, mobiliteit, terreinkennis, initiatiefrijkheid én het bezit van zeer moderne wapens. Ze zetten hun commando's in tegen de Britten.

De Britten stapelden in eerste instantie mislukking op mislukking. De Britse opperbevelhebber, generaal Buller, trachtte op conventionele wijze door de Boerenlinies heen te breken. Onder zijn commando viel het Britse leger de Boerenstellingen veelal frontaal aan, na een voorbereidend artillerievuur, over open terrein, met dicht opeengepakte manschappen, in gesloten formaties, die salvovuur uitbrachten, waarna stormaanvallen met bajonet volgden. Dit bleek ineffectief tegen de ingegraven Boeren. De Boeren wachtten in vrijwel onzichtbare dunne linies simpelweg op de niets vermoedende oprukkende vijand, om ze vervolgens van grote afstand met hun moderne wapens af te slaan en zich indien nodig snel uit de voeten te maken. Na de zogenaamde *Black Week* (10-15 december 1899), waarin werkelijk elke Britse offensieve

actie opzichtig mislukte, was de maat vol. Buller werd vervangen door veldmaarschalk Lord Frederick Sleigh Roberts. Roberts had een andere achtergrond dan Buller. Roberts had vooral gevochten in India, o.a. ten tijde van de *Great Mutiny* (1857). Geholpen ook door de versterkingen, die inmiddels arriveerden, bereidde hij zijn opmarsen grondig voor, vermeed hij traditionele opmarsroutes en koos hij voor het accent op bereden troepen, die onverwacht overal konden opduiken. Roberts had een voorkeur voor open linies, voor flankaanvallen, voor aanvallen op de zwakke punten van de vijand. Vanaf januari 1900 begonnen daarop de kansen te keren. Onder zijn leiding braken de Britten bijvoorbeeld bij Colenso door de linies van de Boeren heen. Het was het begin van het einde voor de Boeren. Roberts nam op 5 juni 1900 Pretoria in.

een geoefend professioneel leger botste op een volksmilitie

Juist bij Colenso hadden de Nederlanders zich bij de Boeren gevoegd. Maar of de Nederlandse waarnemers het belang van de gebeurtenissen daar hebben ingezien valt zeer te betwijfelen. Dat is een boeiend gegeven. Het verblijf van de Nederlanders doet wat dit betreft soms denken aan *Nooit meer slapen* van W.F. Hermans. Daarin ziet de hoofdpersoon tijdens een studiereis door een combinatie van moedwil, misverstand en musketen bijna alles over het hoofd wat later van waarde blijkt voor zijn onderzoek. Zo lijkt het soms ook een beetje in Zuid-Afrika te zijn gegaan.

De waarnemers waren aanwezig bij Colenso, dé beslissende doorbraak op de weg naar Ladysmith voor de Britten, maar speelden het klaar om precies te vertrekken op het moment dat de

Britse flankaanval plaatsvond, die de Boeren noodlottig werd. Om even later te vernemen dat de Britse aanval was geslaagd, waarmee de weg naar Ladysmith openlag. Ze spraken Koos de la Rey, die naar Paardeberg wilde, om er Cronjé te ontzetten, die daar ingesloten was en besloten mee te gaan. Maar Cronjé gaf zich nog dezelfde dag (27 februari 1900) met 4000 Boeren over. Waarmee ze ook de allergrootste nederlaag van de Boeren misliepen.

Toch mogen we de Nederlandse waarnemers niet afdoen als amateurs. Integendeel zelfs. Ze namen hun opdracht uiterst serieus. Ze waren voortdurend aan het front te vinden, observeerden de Britse aanvallen en charges, lagen daarbij onder Brits infanterie en artillerievuur, werden door de Britten achtervolgd, bezochten talloze hinderlagen en linies van de Boeren, maakten nachtelijke verkenningen mee, waren aanwezig bij Vaalkranz en Colenso, inspecteerden de belegering van Ladysmith, waren getuige van vele aanvallen door Boeren én ontmoetten en spraken de complete politiek-militaire top van de Boeren, zoals Joubert, Cronjé, Botha, De Wet, Meyer, De la Rey en talloze onbekendere vechtgeneraals. Ze produceerden maar liefst 22.000 pagina's aan aantekeningen hierover. Daarin – met toestemming – waren ook de afschriften opgenomen van al het telegraafverkeer dat had plaatsgevonden tussen de Boerenpresidenten en hun generaals. De waarnemers waren met andere woorden heel goed op de hoogte

Brits kamp bij Lingersfontein.

van de strategische en operationele overwegingen en beslissingen van de Boeren en van hun tactieken. Maar wat benadrukten zij daarbij precies? Tot welke inzichten kwamen ze?

Boer en Brit: een botsing tussen een volksleger en een professioneel leger

Uit het rapport dat de Nederlandse waarnemers bij terugkomst

schreven en uit hun latere artikelen over Zuid-Afrika blijkt iets opmerkelijks¹¹. Zij werden niet geboeid door wat ons zo fascineert aan deze Boerenoorlog, namelijk de guerrillafase van het conflict. Zij lijken vooral geïnteresseerd te zijn geweest in het feit dat hier een goed geoefend professioneel leger botste op een volksmilitie, die elk een eigen soort van optreden hadden, een eigen soort van relatie tot de samenleving en eigen merites en nadelen. Zij lijken zich bovenal afgevraagd te hebben of het fenomeen van het volksleger en de volksbewapening elementen bevatte dat ook in Nederland navolging verdiende.

Dat was revolutionaire praat! Het riekte naar sympathie voor het idee van een volksleger, een concept dat niet erg geliefd was bij het militaire establishment¹². Misschien wel om negatieve reacties te voorkomen putten de waarnemers zich in hun rapport werkelijk uit in kritiek op de Boeren. Voor Europa leverde de militie géén voorbeeld op 'in de vorm van Zuid-Afrika'. Juist dáárin school de adder onder het gras, in die laatste bijzin. Als men het volkslegeridee koppelde aan een noordelijke gedisciplineerde volksaard, hun officieren en hun organisatiegraad, dan zou het systeem wellicht wél kunnen werken. Het zou in ieder geval beter bij de moderne oorlogvoering passen dan het verstarde hiërarchische traditionele leger. Immers, als in de toekomstige moderne oorlog, door de komst van het repetiteergeweer en ingegraven eenheden dan was een ander soort soldaten en officieren nodig en bijgevolg ook een heel ander soort discipline, aansturing en opleiding. Alleen als het leger en het volk meer dan nu het geval was een eenheid zouden vormen, bijvoorbeeld door al vroeg te beginnen met militaire volksopvoeding, dan zouden massasamenleving en volksleger elkaar kunnen gaan versterken en een effectief en modern leger kunnen gaan opleveren, een leger vol zelfhandelende daadkrachtige militairen. De Boeren bewezen de kracht ervan¹³.

Met dit soort visies begaf men zich dus op zeer glad ijs. Oppervlakkig gezien schreven de auteurs dus over tactische finesses van de oorlog in Zuid-Afrika. Maar daarmee raakten zij onvermijdelijk ook de relatie tussen krijgsmacht en maatschappij, de aard van een militaire opleiding, de verhouding tussen man-schappen en officieren, de waarde van eigen initiatief en uiteindelijk dus: ... vrijheid. Maar dít was de bedoeling niet van een studiereis naar Zuid-Afrika! Deze ondermijning van de geaccepteerde denkbeelden en reglementen werd niet gewaardeerd. De jonge waarnemers hadden zich helemaal niet te wagen aan zulke verre-gaande conclusies ten aanzien van hiërarchie, tucht, commando-voering, manoeuvrevormen en de maatschappelijke rol van het leger. Bij de presentatie van de analyses sprak de Minister van Oorlog Bergansius dan ook een vrij vernietigend oordeel uit:

'De bestudering van het verslag zal doen blijken, dat het van groter waarde kan worden geacht uit een geschiedkundig oogpunt, dan wel als bron van studie voor de inrichting onzer landsverdediging'¹⁴.

Kijk, zo maak je nu van iets actueels dat op de toekomst is gericht, iets volstrekt waardeloos: door het bij verschijnen al historische waarde toe te kennen. Het stuk bleef dan ook 'vertrouwelijk'. Tot publicatie kwam het nooit.

Daarop gingen met name Ram en Thomson hun ervaringen en meningen ventileren in lezingen en artikelen. Het leidde tot felle debatten met publicisten zoals C.A. Pop, lid van de Generale Staf,

medeauteur van het invloedrijke *Leerboek der tactiek I* (Breda 1899) en hoofdredacteur van de *Militaire Spectator*, waarin inderdaad niets minder dan de fundamenteën van legeropbouw en militaire optreden ter discussie stonden. Langzamerhand ontstonden er twee kampen, een traditioneel kamp rondom de *Militaire Spectator* en een (klein) hervormingsgezind kamp rondom de *Militaire Gids*¹⁵. Zuid-Afrika raakte daarbij steeds verder op de achtergrond, terwijl het toch oorspronkelijk de aanleiding had gevormd voor de discussie.

Een blinde vlek voor guerrilla en counter-insurgency?

We kunnen dus nu al constateren dat de pogingen die door de Nederlandse krijgsmacht rond 1900 zijn ondernomen om te leren van het meest actuele conflict in Afrika, vooral sterk gekleurd werden door het debat in Nederland. Zelfs wat men niet zag blijkt door dit Nederlandse perspectief te zijn gedicteerd. Want ondanks hun Indische achtergrond beschreven de waarnemers de uiterste consequentie van het optreden van een volksmilitie tegen een professioneel leger - guerrilla - nauwelijks. Dat verbaast echt enorm. Terwijl de Boerenoorlog tegenwoordig geldt als een van dé klassiekers op het gebied van guerrillaoorlogvoering en counterinsurgency ervoeren de Nederlandse waarnemers dit blijkbaar heel anders. Dit kan alleen verklaard worden door opnieuw te wijzen op de zeer dwingende kracht van hun eigen

wat men niet zag blijkt door het Nederlandse perspectief gedicteerd

Nederlandse denkraam. De waarnemers reisden weliswaar naar Afrika, maar ze verlieten hun thuisland geestelijk eigenlijk nooit. Dit lijkt vooral zo te zijn geweest doordat hun uitdrukkelijke wens om relevante lessen voor Nederland te trekken uit dit Afrikaanse conflict (ook hun opdracht trouwens) al het andere overschaduwde.

Wat waren de feiten? Roberts had na de inname van Pretoria de overwinning geclaimd en was vertrokken. Tot ieders verrassing stopte de oorlog niet. Boerengeneraals zoals Christiaan de Wet voerden *hit and run* acties uit, saboteerden het spoor, sneden aanvoerlijnen en telegraafverbindingen door, veroverden Britse goederen en wapens door middel van *raids*, namen Britten gevangen, gingen echter directe confrontaties met grote Britse troepenfor-

Commandant De Wet en zijn staf.

maties uit de weg en wisten uit handen te blijven van hun achtervolgers. Lord Horatio Herbert Kitchener, de chef-staf van Roberts en zijn opvolger, schroefde daarop de *counterinsurgency*-operatie op, die Roberts al had ingezet. Hij trachtte met zijn eenheden de kleine mobiele Boerencommando's op te jagen en vast te zetten in een web van prikkeldraad en *blockhouses*. Op 5 februari 1902 lag er 4000 mijl aan prikkeldraad in de Boerenrepublieken en waren er meer dan 8000 *blockhouses* gebouwd. Binnen de sectoren die dit opleverde voerden de Britten klopjachten uit op de commando's. Die werden gedood of verbannen naar Sint Helena en Ceylon. Ook trachtte Kitchener de guerrilla's van steun van de bevolking af te sluiten en van de mogelijkheid om daarin op te gaan. Het leidde tot een soort tactiek van de verschroeide aarde. Boerderijen van Boeren of van hun handlangers werden in brand gestoken, vee gedood, gewassen vertrap en bronnen vergiftigd. Verder richtte Kitchener concentratiekampen in. Daarin werden tienduizenden vrouwen, kinderen en ouden van dagen uit de Boerengemeenschappen opgesloten en trouwens ook vele zwarten. De erbarmelijke omstandigheden zorgden er voor een golf aan ziektes. Het kostte 26.521 vrouwen en kinderen de dood en 1421 oudere mannen, terwijl de oorlogsverliezen van Groot-Brittannië 21.942 bedroegen. Er stierven dus meer ongewapende vrouwen en kinderen dan Britse militairen bij dit conflict. In eerste instantie leidde het tot veel extra weerstand. Maar uiteindelijk werkte het wel. De Boeren kregen tekort aan voedsel, kleding, karren, ossen, munitie en goede informatie. Veel commando's zwierven in de laatste dagen van de oorlog in groepjes over het Veld, vermagerd, moreel geknakt en aangevallen door zowel Britten, voormalige strijdmakers. Het eindresultaat was onvermijdelijk. Op 31 mei 1902 werd de *Vrede van Vereeniging* getekend¹⁶.

Terwijl zij dus allemaal gediend hadden in Lombok en Atjeh en er dagelijks met guerrilla en bestrijding daarvan te maken hebben gehad, besteedden de Nederlandse waarnemers nauwelijks aandacht aan deze tweede fase van de Boerenoorlog. Nogmaals, dat verbaast. Het lijkt wel of zij er zelfs nauwelijks begrip voor konden opbrengen. Zij reageerden geregeld vol ongeloof en zelfs afkeurend, op de strategie van de Boeren, als weer eens bleek dat zij niet uit waren op de vernietiging van het Britse leger in het veld. Waarom buiten de Boeren hun overwinningen niet uit? Toch hadden de Nederlanders dit kunnen weten. Ze hebben meerdere ontmoetingen met bijvoorbeeld Christiaan De Wet, die openlijk met hen sprak over de Boeren-strategie. De Nederlanders waren zelfs aanwezig bij misschien wel de allerbelangrijkste krijgsraad van de oorlog, waar expliciet de guerrillastrategie werd vastgesteld. Ná het opgeven van Bloemfontein, legden president Steyn en generaals De Wet, Botha en De la Rey hierbij duidelijk vast dat de Boeren vanaf nu vooral in kleine mobiele commando's zouden opereren, dat ze grootschalige confrontaties uit de weg zouden gaan en zich bewust zouden gaan richten op acties op de meest onverwachte plekken in de achterhoede van de Britten, kortom: het betere guerrillawerk¹⁷.

Hoe is die blinde vlek nu te verklaren? De waarnemers vertrokken al in 1900 weer uit Zuid-Afrika. Dat was vóórdat de laatste fase van de oorlog echt goed uit de verf kwam. Het laatste deel van hun rapport verscheen in 1904, dus ze hadden op zich alle tijd gehad om zich erin te verdiepen. Het lijkt er vooral sterk op dat zij niet loskwamen van hun eigen Nederlandse preoccupaties (volksleger, beslissende slagen, etc.), doordat hun omgang met Zuid-Afrika helemaal werd bepaald door hun interesse in wat Nederland kon leren van dit conflict in Zuid-Afrika. Dat is waar-

Twee boeren geflankeerd door de Nederlandse waarnemers in 1900.

schijnlijk de ware reden geweest waarom ze nooit echt loskwamen van hun gerichtheid op het vernietigen van de vijandige legers via grootschalige militaire operaties. Ongeregelde en asymmetrische oorlogvoering zagen zij niet als een relevante vorm van oorlogvoering met belang voor Europa. De irreguliere strijdform, die zij zo goed kenden uit hun Indische jaren, beschouwden zij simpelweg niet als relevant voor de toekomst van de moderne oorlogvoering van westerse militaire machten. Vanuit Nederlands perspectief geredeneerd was voor hen het géén interessante vraag hoe men een *insurgency* effectief kon voeren, of bestrijden. Dat was iets voor conflicten tussen inheemsen en met inheemsen.

Conclusie: de vraag stellen is hem beantwoorden

Ook al speelde de Tweede Boerenoorlog zich op duizenden kilometers van Europa af, het was geen oorlog in de marge. Roberts kreeg de beschikking over 180.000 man, om zo'n 50.000 Boeren commando's te bestrijden. Kitchener had 200.000 militairen onder de wapenen voor het neerslaan van de *guerrilla* waaraan waarschijnlijk nog slechts enkele duizenden Boeren actief deelnamen. Uiteindelijk heeft Groot-Brittannië gedurende het hele conflict meer dan 450.000 militairen ingezet. Dat stond gelijk aan de toenmalige complete blanke bevolking van de republiek Transvaal. Tussen 1899 en 1902 lieten 22.000 Britse militairen het leven in deze oorlog, tegenover zo'n 7000 á 9000 gesneuvelde Boeren. Er werden 31.000 krijgsgevangenen Boeren geïnterneerd in kampen overzee. In de Zuid-Afrikaanse concentratiekampen verbleven in 1902 116.000 blanken en 115.000 zwarten. De onthutsende sterftecijfers zijn al vermeld. De Britse schatkist was aan het einde van de oorlog 217 miljoen pond lichter¹⁸. Daarmee was de Tweede Boerenoorlog voor Groot-Brittannië de meest ingrijpende en duurste oorlog tussen Napoleontische oorlogen en de Eerste Wereldoorlog in. Allemaal om een onwillige kleine 'achterlijke' Afrikaanse landbouwstaat in het gareel te krijgen. Militairen, ook in Nederland, zagen snel in dat dit inderdaad geen conflict in de marge was. Zij raakten erg geboeid door het feit dat hier twee militaire culturen op elkaar botsten, een imperiale

grootmacht én een volksmilitie, waarvan de laatste bewapend was met de nieuwste techniek uit Duitsland. Logisch dat Nederland wilde weten hoe de vlag er bij hing op militair gebied. Dé grote vraag voor het ministerie van Oorlog was vooral: welke technische- en tactische ontwikkelingen werden hier nu in de praktijk gebracht en welke zouden in de nabije toekomst mogelijk gevolgen hebben voor een gevecht waarbij Nederland betrokken zou kunnen zijn?

De vraag stellen is hem beantwoorden. Dat kan men heel letterlijk nemen. Deze vraag was namelijk daarmee ook hét dwingende perspectief waarmee de uitgezonden Nederlandse waarnemers vertrokken en van waaruit zij deze oorlog in Afrika waarnamen. Het resultaat was a) een analyse van de gevechten in Boerenoorlog vanuit een vrij traditioneel perspectief, b) een desondanks revo-

lutionaire boodschap over de mogelijke verdiensten van de militievorm en c) een blinde vlek voor guerrilla en *counterinsurgency*. De conclusie moet zijn dat het perspectief op Zuid-Afrika van de Nederlandse waarnemers rond 1900 daarmee inderdaad vooral is gekleurd door het toenmalige Nederlandse militaire denkraam, van waaruit de waarnemers redeneerden. Maar hier lijkt dit dus versterkt te zijn door de zelfopgelegde plicht om vooral lessen te willen trekken uit het onbekende en te komen tot *lessons learned*. Dit dicteerde de uitkomst en sloot alle vluchtwegen af. Daardoor schoof men bij voorbaat al bepaalde vragen naar voren, nog voordat men goed en wel over de grens was, sloot daarmee ook bepaalde vragen uit en dus mogelijke antwoorden, begunstigde andere, vooronderstelde een hiërarchie van belangrijke thema's en herbevestigde van de weeromstuit zo het belang van de eigen denkbeelden, ten koste van de eigenaardigheden van de vreemde wereld die men nu juist wilde gaan bestuderen. *Lessons learned*: ze horen bij de wereld van het gelijkblijvende en soortgelijke en laten die nu net bij militaire conflicten in niet-Europese landen níet op de voorgrond treden.

Misschien schuilt daarin wel de belangrijkste les die wij kunnen leren van al die pogingen om lessen te trekken uit een Afrikaans conflict rond 1900. Het is paradoxaal: omdat *counterinsurgency* nu onze dominante preoccupatie is, doen wij er waarschijnlijk juist heel goed aan om het naar de achtergrond te dringen bij de bestudering van Afrika, willen wij niet in eenzelfde soort val trappen als de waarnemers, die het over het hoofd zagen. Het maakt de kans in ieder geval groter dat we iets aantreffen dat buiten het eigen denkraam valt, iets dat niet met Nederland te maken heeft, maar met Afrika. ➔

Henk de Jong
NLDA / FMW
Vakgroep Militaire Geschiedenis en Strategie

Noot

¹ Dit artikel is een zeer sterk ingekorte versie van een onderzoekspaper waaraan op dit moment wordt gewerkt aan de Faculteit Militaire Wetenschappen van de NLDA, in het kader van het onderzoeksprogramma: *A clash of military cultures?: case studies in irregular warfare in Southern Africa 1870-1994*. Wie geïnteresseerd is in deze materie, of behoefte heeft aan het onderliggende noten-, literatuur- en bronnenapparaat, kan contact opnemen met: H.d.jong.02@nllda.nl.

In dit nummer zijn in beeld drie actiefdienende militairen uit één gezin, KTZ C.L. (Kees) Turnhout (51) en zijn zoons LTZA 3 D.G. (Dirk) Turnhout (22) en ADBZ K.H. (Koen) Turnhout (19).

Naam: Drs. C.L. (Kees) Turnhout
In dienst: Opkomst augustus 1977 op het KIM
Huidige rang/functie: KTZ/Hoofd Onderzoeken Interne Beheersing bij de directie Planning & Control van CZSK

alle foto's collectie Turnhout

Familie Turnhout

Waarom bent u naar de Marine gegaan?

‘Ik kom zelf niet uit een marinefamilie. Toch zat de belangstelling voor de Marine er al vroeg in. Ik herinner me nog dat ik als jong mannetje met mijn ouders de vlootdagen bezocht en dat mijn vader met een soort nationale trots vertelde over de toenmalige kruiser Hr.Ms. De Zeven Provinciën. In de vijfde klas van het VWO heb ik de befaamde bon uit de TV-gids ingestuurd. De keuze voor de Marine combineerde voor mij een aantal aspiraties: het avontuur, veel zien van de wereld en belangstelling voor techniek.’

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

‘Wat op mij grote indruk heeft gemaakt is mijn bootjesreis aan boord van de jager Hr.Ms. Zeeland. Afgezien van een dagtripje op zee uit mijn jeugd was dit voor mij de eerste beleving op volle zee en bovendien mijn eerste kennismaking met havens als Gibraltar, Tanger en Napels. Daarnaast is mij het tempo, de breedte en de diepgang van het curriculum goed bijgebleven: van lineaire algebra tot leiderschap en van zeemanschap tot geweereexercitie. Verder bewaar ik goede en dierbare herinneringen aan de lol die we beleefden en de humor waarmee het Korpsleven doorspekt was.’

Welke plaatsingen heeft u gehad?

‘In 1980 werd ik als jong officier geplaatst aan boord van Hr.Ms. Van Galen, voor mijn Praktische Bedrijfs-introductie. Dat was een geweldig schip. Ik heb daar een geweldige en leerzame tijd gehad, temeer daar we direct gingen opwerken bij FOST. Daarna volgden nog veel varende plaatsingen, de meeste aan boord van fregatten.

Nadat ik in 1992 afstudeerde in de Internationale Betrekkingen kreeg mijn loopbaan een meer bestuurlijk accent. Ik heb sindsdien functies vervuld in de marine-staf, bij DEBKM, als Chef Kabinet van de BDZ en in de directie Planning & Control van CZSK.’

Bent u veel van huis geweest?

‘Ik heb een aantal mooie en lange reizen mogen maken. Fairwind ‘86 was onbetwist de meest exotische. Dat was een eskaderreis van zes maanden waarbij we uitzonderlijk veel mooie havens hebben bezocht in Zuidoost Azië. Verder was het in die tijd niet ongebruikelijk om zes maanden op pad te gaan met de *Standing Naval Force Atlantic* en ook dat heb ik drie keer gedaan. Stuk voor stuk prachtige operationele ervaringen. Maar ook naast het varen ben ik als “boordplaatser” in Den Haag veel van huis geweest. Sinds kort heb ik een nieuwe functie in Den Helder. Dat is feitelijk mijn tweede walfunctie in Den Helder sinds ik van het KIM kwam.’

Hoe was het om veel van huis te zijn?

‘Bij de geboorte van Dirk was ik helaas niet aanwezig. Dat kwam mede doordat hij vier weken te vroeg werd geboren, terwijl ik op zee was. Het veel van huis zijn is voor ons lange tijd een vanzelfsprekendheid geweest (*comes with the job*). Mijn vrouw Wiltrude heeft daar ook altijd goed mee kunnen omgaan. Zij heeft dat denk ik als dochter uit een marinegezin ook van huis uit meegekregen. Ook voor de jongens is het kennelijk geen aanleiding geweest om niet voor het beroep van marineman te kiezen. Dat alles laat onverlet dat we ons hebben voorgenomen volop te gaan genieten van mijn tweede walfunctie in Den Helder.’

Koen, Kees en Dirk Turnhout

Welke plaatsing heeft tot nu toe het meeste indruk op u gemaakt?

'Van de varende plaatsingen is dat mijn plaatsing als HOD aan boord van Hr.Ms. Abraham Crijnsen. Dat was mijn mooiste operationele ervaring. Mijn mooiste bestuurlijke ervaring betreft mijn laatste functie in Den Haag, als projectsecretaris van het interdepartementale project Verkenningen.'

Hoe ervaart u de werkdruk bij de Marine?

'Ik heb de indruk dat de werkdruk toeneemt en misschien nog wel het meest in de staffuncties waarin met steeds minder mensen en middelen steeds meer uitdagingen moeten worden opgepakt.'

Wat vindt u van de huidige Marine?

'De KM van nu is onvergelijkbaar met die van toen ik in dienst kwam, maar ik zou die bon uit de TV-gids zo weer invullen. Het is een pracht bedrijf, waarvan het belang alleen maar zal toenemen. Natuurlijk heb ik oog voor de moeilijke tijd waarin we verkeren, de knelpunten in de bedrijfsvoering, die iedereen nu ervaart en de pijnlijke maatregelen die mogelijk zullen volgen. Maar die mogen ons het zicht op onze toenemende strategische relevantie niet ontnemen.'

Vormt u een 'echte' marinefamilie?

'Niet in de zin dat alles om de Marine draait of dat er alleen over de Marine gesproken wordt. Dat laatste doen we denk ik zelfs opvallend weinig. Voor het delen van onze verbondenheid met het bedrijf hebben we kennelijk weinig woorden nodig.'

Naam:

D.G. (Dirk) Turnhout

In dienst:

Augustus 2006

Huidige rang/functie:

LTZA3 en student aan de Faculteit Militaire Wetenschappen: Sectie Bedrijfs- en Bestuurswetenschappen.

Dirk als officier

Vanwaar de keuze voor de Marine?

Alhoewel ik vroeger altijd heb geroepen naar de Marine te willen gaan, wist ik in de 6e klas van de middelbare school niet goed wat voor studie of verdere loopbaan ik wilde gaan volgen. In die klas ben ik toch eens gaan kijken op een open dag op het KIM uit algemene interesse. Sindsdien wist ik dat de Marine perfect aansloot op mijn interesses en wensen.

Wat vindt u van de huidige Marine?

Ik vind de Marine een erg professioneel bedrijf. Alhoewel de taken en de verantwoordelijkheden van de Marine al decennia lang dezelfde zijn en in belang zullen toenemen, vind ik het jammer om te zien dat de Marine deze taken met steeds minder materieel moet uitvoeren. Dat vraagt veel van de veerkracht van de organisatie en haar medewerkers en ik ben er trots op dat de Marine hierin toch steeds succesvol is gebleken.

Is de Marine 'het' onderwerp in de familie?

'Binnen de familie wordt er uiteraard wel eens over de Marine gesproken, maar vormt niet hét onderwerp. Toch blijven de verhalen van mijn opa (G.J. van den Bosch) over "de Marine van vroeger" ontzettend interessant omdat ik dan besef wat een prachtige historie de Marine eigenlijk rijk is.

Ook de Verkenningen, waar mijn vader projectsecretaris van is geweest, vormen interessante gespreksstof aan tafel. Niet alleen omdat het interessant is om over de onzekere toekomst te filosoferen, maar ook omdat wij thuis benieuwd zijn hoe het in de toekomst met de Marine gesteld zal zijn.'

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de Marine te gaan?

'Nee, alhoewel ik mijn jaargenoten nog wel eens wil laten geloven dat ik enkel en alleen bij de Marine zit omdat ik anders niet meer thuis mocht komen eten, is het toch echt mijn eigen keuze geweest om naar de KM te gaan. Ik verraste mijn familie er zelfs mee toen ik dit vertelde nadat ik thuis kwam van de opendag op het KIM.

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

De binding binnen ons jaar: promotie 2006. Helaas moest ik samen met een aantal jaargenoten het KIM na één jaar verlaten om verder te studeren op de locatie Breda, maar de vriendschappen zijn nog steeds even hecht.

Welke plaatsingen heeft u gehad?

Aug. 2006 t/m Dec. 2007: KIM

Jan. 2008 t/m Dec. 2009: KMA

Verder heb ik tijdens de bootjesreis gevaren aan boord van Hr.Ms. Amsterdam en de kruisreis op Hr.Ms. De Ruyter.

Wel eens overwogen de Marine te verlaten?

‘Dat heb ik natuurlijk wel eens overwogen, maar absoluut niet uit onvrede bij ‘de baas’. Ik denk dat het gezond is om af en toe ook de ogen open te houden voor wat er nog meer buiten de marinewereld afspeelt. Dat ik niet weg ben toont wel aan dat de Marine voor mij persoonlijk zoveel meer voordelen biedt (en voorlopig kan bieden) dan welke studie of werkgever dan ook in de civiele sector.’

Vormt u een ‘echte’ marinefamilie?

‘In die zin dat wij allemaal stiekem ontzettend trots zijn op het bedrijf waar wij voor werken, maar we hoeven dat niet constant tegen elkaar te zeggen of kenbaar te maken aan anderen.’

Naam: K.H. (Koen) Turnhout
In dienst: Augustus 2009
Huidige rang/functie: ADBZ en student aan de Faculteit Militaire Wetenschappen: Sectie Militaire systemen en Techniek

Waarom bent u naar de Marine gegaan?

Op hele jonge leeftijd riep ik altijd al dat ik naar de Marine wilde. Toen was deze keuze nog vooral gebaseerd op het idee van avontuur, verhalen van mijn vader en de demonstraties op de vlootdagen. Later is deze argumentering uitgebreid en zijn vooral de wens om veel van de wereld te zien en om bij te dragen aan kerntaken van de Nederlandse Defensie doorslaggevend geweest voor mijn keuze tot de Marine.

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

‘Het tempo waarmee je bekend raakt met je jaargenoten en met de jaren boven je. Binnen no-time ontstaan er nieuwe vriendschappen en dat vind ik toch wel een waardevol aspect van het KIM. Van augustus 2009 tot nu ben ik geplaatst op het KIM. Tijdens mijn bootjesreis voer

ik met de Hr.Ms. Amsterdam door het Caribische gebied (niet verkeerd dacht ik zo!). Het operationele deel van mijn loopbaan moet nog beginnen.’

Wat vindt u van de huidige Marine?

‘Ik vind dat de KM haar taken met professionaliteit en representatieve vaardigheden uitvoert. Verder ben ik ook trots op het feit dat onze Marine behoort tot de meest moderne van de wereld. Ik hoop dan ook dat dit gegeven wordt ontzien tijdens de bezuinigingen, vooral kijkend naar de toekomst waarin de inzet van de Marine een steeds grotere en belangrijker rol zal gaan spelen.’

Is de Marine ‘het’ onderwerp in de familie?

‘In de familie hebben we soms serieuze gesprekken over de toekomst van de Marine. Maar ook vaak leuke anekdotes uit het verleden. Vooral de verhalen van mijn opa spreken mij vaak tot de verbeelding. Er wordt gelukkig ook vaak genoeg gesproken over andere passies van de familieleden.’

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de Marine te gaan?

‘Nee, zowel mijn broer als ik zijn volledig vrij gelaten in onze keuze. Natuurlijk raakte ik vanwege mijn vader, mijn opa (oud marineofficier) en mijn oom (KTZ H.P.P van Rede) wel al op jonge leeftijd bekend met de KM. De Marine heeft dan ook al op jonge leeftijd mijn interesse gewekt.’

Vormt u een ‘echte’ marinefamilie?

Wij zijn een familie die met hoofd en hart bij de Marine betrokken is. Overigens zijn het niet alleen de familieleden die werkzaam zijn bij de Marine, maar ook zeker de steun en flexibiliteit van de rest van de familieleden die het tot een marinefamilie maken.’

Naam	: ir. A.J. (Age) Stoffelsma	<i>Foto's collectie Stoffelsma</i>
Geboren	: 3 november 1945 te Oudega (HO), Friesland	
In dienst	: 3 september 1963	
Uit dienst	: 1 januari 2002	
Laatste rang	: KTZE	
Laatste functie	: Projectleider Maritiem Hoofdkwartier Kustwachtcentrum.	

Als HWCS verwerken van de dagelijkse post.

Carrièreoverzicht:

'In september 1963 ben ik begonnen als adelborst voor de elektrotechnische dienst. Na drie jaar werd ik benoemd tot officier en geplaatst aan boord van Hr.Ms. De Zeven Provinciën. Na een vaarperiode van een jaar terug naar het KIM voor een vervolgopleiding en daarna een jaar studie aan de TU Delft. Vervolgens werd ik aangewezen voor de studie 'nuclear reactor science en and engineering' aan het Imperial College te Londen. Deze studie werd afgesloten met het behalen van het Master of Science diploma. Daarna werd ik voor drie jaar geplaatst bij een internationaal onderzoeksinstituut op het gebied van kernenergie in Noorwegen om ervaring op te doen met het werken met een kernreactor. Na terugkeer in Nederland werd ik geplaatst aan boord van Hr.Ms. Utrecht als hoofd van de wapentechnische dienst. Na de vaarperiode op Hr.Ms. Utrecht heb ik walfuncties vervuld, slechts onderbroken door een vaarperiode van ruim een jaar. Deze walfuncties waren nagenoeg alle bij de afdeling Wapen- en Communicatiesystemen van de Directie Materieel KM. Mijn voorlaatste functie was hoofd van deze afdeling. Na deze functie heb ik nog drie jaar nagediend als projectleider Maritiem Hoofdkwartier Kustwachtcentrum.

Waarom bent u destijds naar de Marine gegaan?

'Na de middelbare school wilde ik de wijde wereld verkennen en tegelijkertijd me verder ontplooien. Bij het verkennen van de wereld dacht je in die tijd al snel aan varen en dus aan de Marine of de koopvaardij. Ik heb beide mogelijkheden bekeken en kwam al snel tot de conclusie dat de Marine de beste ontplooiingsmogelijkheden bood. Daarnaast had ik veel over de Marine in de Tweede Wereldoorlog gelezen en indertijd de verrichtingen van de Marine in Nederlands Nieuw-Guinea in de pers gevolgd, wat ook mijn keuze voor de Marine heeft beïnvloed.'

Welke plaatsing(en) staat u het meest bij?

'Dat zijn er twee. De eerste betreft mijn plaatsing bij het instituut voor kernenergie in Noorwegen. Je maakte daar kennis met een andere organisatie waar toegepast wetenschappelijk onderzoek werd verricht op kernenergiegebied. De resultaten van het onderzoek werden vaak meteen getest op de kernreactor. Je werkte daar in een team, waarin vele nationaliteiten waren vertegenwoordigd. Ik heb daar met veel genoegen gewerkt. Een unieke ervaring voor een jong marineofficier. Overigens had dit instituut niets met de KM of andere marines te maken, behalve dan dat diverse KM officieren hier praktijkervaring op kernenergiegebied hebben opgedaan. De tweede plaatsing die mij het meest bij staat is de plaatsing als Hoofd van de afdeling Wapen- en Communicatiesystemen (HWCS). Bij die afdeling hield je je bezig met de modernste apparatuur voor SEWACO systemen. Je begeleidde ontwikkeling- en productieopdrachten van bijvoorbeeld nieuwe radar- of communicatiesystemen. Op de schepen van de KM is duidelijk de inbreng van WCS te zien. Leiding geven aan deze afdeling is, misschien moet ik zeggen was, één van de mooiste functies voor een wapentechnische dienst officier.'

Waar bent u het meeste trots op in relatie tot uw marineloopbaan?

'Als ik ergens trots op ben in relatie tot mijn loopbaan dan is het niet omdat het een persoonlijke prestatie betreft, maar omdat ik als lid van een team heb bijgedragen aan de verwezenlijking van iets. In dat verband ben ik trots op het feit dat ik, samen met vele anderen, een bijdrage heb geleverd aan vele nieuwbouwprojecten van de Marine.'

Wat en waar was uw mooiste moment bij de Marine?

'Het is moeilijk om aan te geven wat mijn mooiste moment was. Een mooi moment was de opening van het Maritiem Hoofdkwartier en Kustwachtcentrum te Den Helder door de

minister van Verkeer en Waterstaat en de staatssecretaris van Defensie in december 2001. Dit was daarmee de afsluiting van het project waar ik drie jaar lang projectleider van was geweest. Twee weken later ging ik met leeftijdsontslag. Ik zie dit nog altijd als een mooie afsluiting van mijn carrière.'

Wat mist u het meest en wat helemaal niet?

'Ik mis de collegialiteit, het in teamverband werken aan de diverse zaken en de gezelligheid.

Wat ik niet mis is de parafencultuur, het eindeloos schaven aan een brief, etc. Kortom de bureaucratie. Wat ik ook niet mis zijn de elkaar snel opvolgende reorganisaties en het "geregeerd" worden door de waan van de dag.'

Hoe heeft uw gezin uw loopbaan ervaren?

'Bij deze vraag denk ik aan de varende plaatsingen en de invloed hiervan op het gezinsleven. De invloed van varende plaatsingen op mijn gezin is gering geweest. Ik heb namelijk weinig varende plaatsingen gehad en ben bovendien op latere leeftijd getrouwd. Mijn laatste vaarperiode was in 1984/1985. Ik ben toen langere tijd van huis geweest. We hebben dat toen niet als een probleem ervaren.'

Wat bent u na uw leeftijdsontslag gaan doen en wat zijn uw huidige bezigheden?

'Voor mijn leeftijdsontslag was ik lid van het bestuur van de afdeling Defensie en Veiligheid van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, afgekort KIVI NIRIA. Dit is een vereniging van ingenieurs, afgestudeerd aan een technische universiteit of technische hogeschool en telt ongeveer 24000 leden. Bij mijn ontslag uit actieve dienst heb ik mijn functie in het bestuur van de afdeling Defensie en Veiligheid beschikbaar gesteld. Het bestuur van deze afdeling heeft me toen gevraagd namens de afdeling zitting te nemen in de ledenraad van het KIVI NIRIA. Deze ledenraad "controleert" het hoofdbestuur. Tot begin dit jaar ben ik lid van de ledenraad geweest.

Een andere bezigheid betreft de Kring van Oud ED-officieren van de Koninklijke Marine (KOED). De Kring staat open voor oud-officieren van de elektrotechnische dienst. De Kring vormt een bloeiende vereniging met enthousiaste leden. Sinds november 2006 ben ik secretaris van de Kring. Naast de gebruikelijke administratieve taken organiseer ik, samen met de voorzitter en de penningmeester, twee keer per jaar een excursie. Dit kan zijn een bezoek aan een bedrijf of een museumbezoek.

Graag wil ik oud ED-officieren, die nog geen lid zijn, uitnodigen contact met mij op te nemen voor meer informatie (e-mail a.j.stoffelsma@kpnmail.nl of telefonisch 079 3421383). Zie ook <http://koed.wisernl.com>

Welke competenties uit uw marinetijd komen u nu nog van pas?

'Goed naar de deskundigen luisteren en vervolgens wel je eigen oordeel vormen.'

Stel u was destijds niet aangenomen, wat was u dan gaan doen?

'Ik ben ik er altijd vanuit gegaan dat ik zou worden aangenomen. Ik had niet echt serieus over alternatieven nagedacht. Mogelijk was het de zeevaartschool geworden of ik had me gericht op

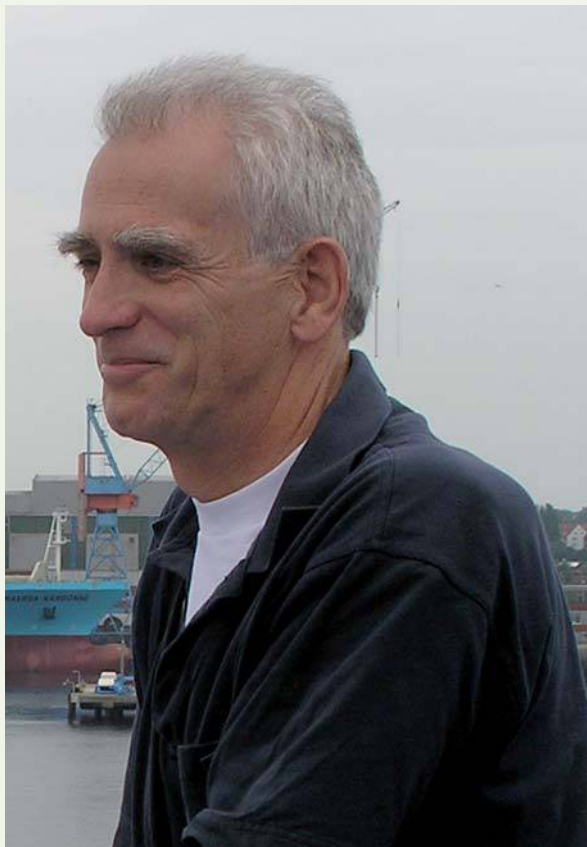
natuurkunde of scheikunde, vakken waarvoor ik op de middelbare school veel belangstelling had.'

Heeft u nog en goed advies voor de marineleiding?

'Ik denk niet dat ik in de positie verkeer om de marineleiding te adviseren, omdat ik onvoldoende op de hoogte ben van het politieke spanningsveld waarin de marineleiding moet opereren. Ik wil wel iets zeggen over de vele reorganisaties van de laatste jaren bij de Marine en Defensie. Het zou van weinig realiteitszin getuigen als je alles bij het oude zou willen laten, maar ik heb wel

**'goed naar deskundigen luisteren
en vervolgens wel je eigen oordeel
vormen'**

mijn vraagtekens bij sommige aspecten van de reorganisaties. Het zal duidelijk zijn dat ik, gelet op mijn achtergrond, vooral kijk naar het materieelgebied.'

Age Stoffelsma in 2010.

Scriptieprijs voor LTZA 2 Niersman

De KVMO Scriptieprijs 2010 is 9 juli 2010 door de voorzitter KVMO uitgereikt aan luitenant ter zee van administratie der tweede klasse mr R. Niersman, voor zijn masterscriptie rechtsgeleerdheid 'Defensie in de strijd tegen PTSS'. De prijsuitreiking vond plaats in de Grote Collegezaal van het Koninklijk Instituut voor de Marine. De scriptieprijs van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren wordt in principe jaarlijks uitgereikt aan marineofficieren voor het onderzoek waarmee zij hun beroepsopleiding afronden. De prijs is bedoeld voor onderwerpen die aspecten van personeelsmanagement en/of leiderschap behandelen. Aan de prijs is een geldelijke beloning verbonden.

Uitreiking scriptieprijs.

LTZA 2 Niersman heeft voor zijn scriptie een zeer relevant en actueel onderwerp gekozen: hoever strekt de verantwoordelijkheid van Defensie bij schade door een posttraumatische stress syndroom, PTSS.

De relevantie van de scriptie vloeit voort uit het feit dat Nederland nu ongeveer 100.000 veteranen telt, 50.000 van voor Libanon (1978) en 50.000 veteranen vanaf 1978. Deze groep veteranen, zowel oud als jong, ervaart de laatste jaren steeds meer steun vanuit Defensie voor het verwerken van de ervaringen die tijdens een uitzending zijn opgedaan. Veel militairen komen gesterkt en volwassener terug van een dergelijke ervaring, maar is ook een percentage dat tijdelijk of zelfs blijvend geestelijk gewond is geraakt. Deze groep heeft een omvang van ongeveer 7.000 militairen en oud-militairen. PTSS treft niet alleen de militair, maar ook zijn omgeving.

De actualiteit van de scriptie blijkt uit het gegeven dat zowel de Tweede Kamer als de Nationale Ombudsman zich tot op de dag van vandaag actief met deze materie bezig houden. Het resultaat is dat de Nationale Ombudsman vanuit het perspectief van de behoorlijkheid met Defensie en de vakbonden voor militair personeel heeft gezocht naar uitgangspunten voor een schaderegeling die minder belastend is voor deze groep zonder langdurige en kostbare juridische procedures. Die uitgangspunten zijn vastgelegd en aan de Minister van Defensie aangeboden. De Minister heeft toegezegd dat er een regeling komt die wordt ingebed in de Kaderwet Militaire Pensioenen.

De KVMO acht de combinatie van relevantie, actualiteit en wetenschappelijke aanpak prijzenswaardig. ➔

De redactie wil u nogmaals wijzen op het Maritiem Evenement (Midden) op 8 september 2010 en de 64 jarigendag op 5 oktober 2010. Kijk op de website: www.kvmo.nl bij KVMO-evenementen.

Vaardag KMR's / Elders Actieve KVMO-leden voor herhaling vatbaar!

Luistert uit!

Het is de intentie om in het najaar 2010 een nieuwe activiteit te organiseren, waarover via www.kvmo.nl en in een volgend Marineblad meer wordt gecommuniceerd! De

Op 28 juni jl. vond onder tropische omstandigheden aan boord van Hr.Ms. Tromp de eerste vaardag voor Elders Actieve KVMO-leden plaats. Met een enthousiast gezelschap werd samen met de Werkgroep Elders Actieven/ KMR's gefilosofeerd over het organiseren van toekomstige activiteiten voor KMR's/ Elders Actieve KVMO-leden.

werkgroep is zeer geïnteresseerd in uw ideeën/wensen en behoeften voor activiteiten en nodigt u uit uw suggesties te mailen naar sergeiboeke@hotmail.com en secretaris@kvmo.nl. Binnen het ProDef netwerk (www.prodefnetwerk.nl) is inmiddels een groep gestart voor Elders Actieve Leden/KMR's! Elders Actieve Leden / KMR's worden daarnaast opgeroepen hun e-mailadres toe te sturen naar info@kvmo.nl, zodat toekomstige activiteiten ook per e-mail kunnen worden gecommuniceerd.

SUMMER PARTY

Tapas

20:00 uur
Terras
open!

LIVE
DJ

TENUE
VRIJ!

Reserveren:
0223-
614225

27
augustus

Entree
€10,-

MARINE CLUB

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

Mevrouw N. Tuijten-Sjoerdsma († 30 april 2010)
LTZVK 2 OC b.d. J.W.R. Schekkerman († 21 juni 2010)

Luitenant ter zee der 1e klasse L.C. Baron van Boetzelaer
(† 29 mei 2010).

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

KIM KVMO Concert

Op 11 oktober 2010 vindt het jaarlijkse KIM KVMO-concert plaats bij het Koninklijk Instituut voor de Marine. In het jubileumjaar van het Helden Harmonie orkest Winnubst belooft dit concert heel bijzonder te worden!

Speciaal voor deze gelegenheid is het harmonieorkest van Shell uitgenodigd en zal een jonge musical zangeres, Fardoe Swaanswijk een aantal nummers gaan zingen waarbij Winnubst de muzikale begeleiding voor haar rekening zal nemen.

Noteer de datum nu alvast in uw agenda! Aanmelden kan ook al: mh.bosse@mindef.nl onder vermelding van KIM/KVMO concert.

KVMO

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het septembernummer is 20 augustus 2010.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:

KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KTZA b.d. drs. G. Brand
LTZSD 1 b.d. K.G. Spaans
KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
KLTZA R.C. Hunnago
Vice-voorzitter:
LNTKOLMARN H.J. Bosch bc
Secretaris:
LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
Penningmeester:
KTZA drs. M. Koopman

Namens Regio Noord

LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
Namens Regio Midden
KLTZ K.F.J. Henkelman
Namens Regio Zuid
Maj (KL) b.d. P. van der Laan
Namens Werkgroep Postactieven
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
Namens Werkgroep KMR's
LTZA 2 OC KMR mr S. Boeke
Namens Werkgroep Jongeren
LTZE 2 OC K.A. Scholte

Regiobesturen:

Noord:
LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
LTZE 1 mw. J.S.I. Bisdonk
LTZVK 2 OC b.d.
H.T. van Wilgenburg

LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:

KLTZ K.F.J. Henkelman
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
KLTZE ir. W.W. Schalkoort
LTZA 2 OC N.H. van de Pol
LTZE 1 ir. H.J. Jutte

Zuid:

KLTZSD b.d. H. Willems
Maj KL b.d. P. van der Laan
LTZA 1 mw. A.S.A. de Vries
KLTZA b.d. P.A. Brons
(postactieven)

Caribisch Gebied:

LNTKOLMARN H.J. Bosch bc
LTZ 1 drs. F.J. Jansen

Adres secretariaat:

Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

